

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

"ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΓΕΙΑΣ"

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ της φοιτήτριας

Χαντζοπλάκη Ελισσάβετ (Α.Μ. 00001416)

ΘΕΜΑ:

**Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ
ΥΓΕΙΑΣ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΘΗΝΑ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	7
2.ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
3.ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΕΡΕΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ «ΕΥΑΙΣΘΗΤΩΝ» ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	11
3.1 Η θεωρία «των σφαιρών της προσωπικότητας»	11
3.2. Περιορισμοί της προστασίας ευαίσθητων προσωπικών Δεδομένων	13
4.ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	15
4.1.ΕΛΛΗΝΙΚΗ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ	15
4.2. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ..	17
4.2.1. Η συνταγματική θεμελίωση	17
4.2.2. Νομοθετικό πλαίσιο	17
4.3. ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	18
4.3.1. ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων	18
4.3.2. Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων (Κανονισμός 679/2016).....	20
4.4. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ.....	22
5.ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ	25
5.1. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΥΓΕΙΑΣ	25
5.2.ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ	29
5.3. ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ - ΕΚΤΕΛΩΝ ΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ- ΑΠΟΔΕΚΤΗΣ-ΤΡΙΤΟΣ- ΠΡΟΣΩΠΟ ΠΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙ “ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ”- ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ	31
5.4.ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ.....	34
5.4.1. ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ	34
6.ΤΟ ΠΡΟΪΣΧΥΟΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΥΓΕΙΑΣ-Ν.2472/97.....	37
6.1. Ο ΚΑΝΟΝΑΣ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ.....	37
6.2. ΟΙ ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΝΟΝΑ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ	39
6.2.1 Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	39
6.2.2. ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΕΥ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΣΥΝΝΟΜΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΥΑΙΣΘΗΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	43
7. ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΥΓΕΙΑΣ-GDPR ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΙΚΟΥ ΑΥΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	60
7.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΣΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ- ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ	60

7.2 ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ	63
7.3. Ο ΚΑΝΟΝΑΣ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΚΑΙΟ	66
7.3.1 Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	67
7.3.2 ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΕΥ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΣΥΝΝΟΜΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	68
8.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	79

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία διερευνά το ειδικό νομικό θέμα του ρόλου της συγκατάθεσης στην επεξεργασία δεδομένων υγείας.

Αρχικά, παρουσιάζεται η θεμελιώδης για το δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων διάκριση αυτών σε απλά ή κοινά και ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, στα οποία εντάσσονται και τα δεδομένα υγείας και αναζητείται το θεωρητικό έρεισμα της εν λόγω διάκρισης στην γερμανικής προέλευσης «θεωρία των σφαιρών της προσωπικότητας», ενώ διασαφηνίζεται περαιτέρω ότι στην περίπτωση των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, παρέχεται αυξημένη, αλλά όχι απόλυτη προστασία έναντι της επεξεργασίας.

Στη συνέχεια, αφού γίνει μια σύντομη αναφορά στο θέμα των σχέσεων μεταξύ του εσωτερικού και του ενωσιακού και διεθνούς δικαίου, παρουσιάζεται το θεσμικό πλαίσιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται αφενός η συνταγματική θεμελίωση του δικαιώματος πληροφοριακής αυτοδιάθεσης και αφετέρου το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Περαιτέρω, αναφέρονται οι συναφείς με την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων κανονιστικές προβλέψεις του Ενωσιακού Δικαίου και δη η σχετική πρόβλεψη του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ενώ γίνεται μια πρώτη αναφορά και στο Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Προσωπικών Δεδομένων δια του οποίου πρόσφατα εκσυγχρονίστηκε το δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων. Η παρουσίαση του θεσμικού πλαισίου προστασίας των προσωπικών δεδομένων ολοκληρώνεται με την αναφορά των σημαντικότερων για το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης του ατόμου Διεθνών Συμβάσεων: της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ) και της Σύμβαση για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων (Σύμβαση 108).

Ακολουθεί η εννοιολογική αποσαφήνιση και ανάλυση των χρησιμοποιούμενων εννοιών των δεδομένων υγείας, της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, του υπεύθυνου επεξεργασίας, του εκτελούντος την

επεξεργασία, του αποδέκτη-τρίτου, του προσώπου που ενεργεί υπό την εποπτεία του υπεύθυνου επεξεργασίας, του εκπροσώπου, καθώς και της κρίσιμης έννοιας της συγκατάθεσης του υποκειμένου στην επεξεργασία των δεδομένων που το αφορούν.

Στο κύριο πλέον μέρος της παρούσας διπλωματικής εργασίας γίνεται διεξοδική αναφορά στις περιπτώσεις σύννομης επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων στο προϊσχύον δίκαιο (Ν.2472/97 δια του οποίου ενσωματώθηκε η Οδηγία 95/46/EK στην ελληνική έννομη τάξη) και συνακόλουθα στο ισχύον νομικό προστατευτικό πλαίσιο της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων υπό τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, που αντικατέστησε τις ρυθμίσεις του Ν.2472/97. Δεδομένου ότι ο κανόνας της απαγόρευσης επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται τα δεδομένα υγείας, δεν είναι ανεξάρητος, αναφέρονται αναλυτικά οι περιπτώσεις σύννομης επεξεργασίας αυτών, τόσο κατόπιν συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων όσο και άνευ αυτής.

Η συγκατάθεση του υποκειμένου συνιστά τόσο υπό το προϊσχύον όσο και υπό το ισχύον δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων ιδιαίτερο νομιμοποιητικό λόγο της επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, γι' αυτό και τίθενται συγκεκριμένες προϋποθέσεις για την εγκυρότητά της. Από την ανάλυση του νέου θεσμικού πλαισίου στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας καθίσταται σαφής η πρόθεση του ενωσιακού νομοθέτη να υπάρξει πραγματική σύμπτωση της δήλωσης συγκατάθεσης και της ειλικρινούς βούλησης του υποκειμένου των δεδομένων.

1.ABSTRACT

This dissertation explores the special legal issue of consent in health data processing.

Firstly, the fundamental distinction, for data protection law, between simple and sensitive personal data is made - health data being included in the latter. Also, the theoretical basis for such distinction is sought in the German "theory of personality spheres".

Then, following a short reference to the relations between domestic, EU and international law, the institutional framework for data protection is presented. More specifically, the constitutional grounds for informational self-determination and the Greek legal framework on data protection are presented. Furthermore, the EU regulatory provisions related to privacy protection are outlined and, particularly, the relevant provision of the Charter of Fundamental Rights, while reference is also made to the General Data Protection Regulation, which recently updated the personal data protection law. The presentation of the legal framework on data protection is completed with a reference to the most important International Conventions in relation to informational self-determination: the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR) and the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (Convention 108).

Then, the following concepts are conceptually clarified and analysed: health data, personal data processing, controller, processor, recipient-third party, person acting under the authority of the controller, representative and the crucial concept of subject consent to data processing.

The main part of the dissertation thoroughly analyses the cases of lawful sensitive personal data processing under the previously applicable law (L.2472/97 which transposed Directive 95/46/EC into the Greek law) and, then, the currently applicable legal protection framework on personal data processing under the General Data Protection Regulation which replaced the provisions of L.2472/97. Since the rule of prohibition of personal sensitive data processing, including health data, has certain exceptions, the cases of

lawful processing, both with the subject's consent or otherwise are mentioned in detail.

Under both the previously and the currently applicable personal data protection framework, the subject's consent is what makes sensitive personal data processing lawful and certain conditions are set for the validity of the said processing. The analysis of the new institutional framework in this dissertation makes clear the EU legislator's intention to truly match the declaration of consent with the data subject's sincere will.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

GDPR GENERAL DATA PROTECTION REGULATION

ΣΛΕΕ *Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*

ΣΕΚ Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

ΑΠΔΠΧ Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

ΧΘΔ Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΔΑ Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών

SISII Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς

ΛΕΞΕΙΣ «ΚΛΕΙΔΙΑ»

Προσωπικά Δεδομένα

Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα

Ειδικές Κατηγορίες Προσωπικών Δεδομένων

Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων

Υπεύθυνος Επεξεργασίας

Υποκείμενο των Δεδομένων

Συγκατάθεση Υποκειμένου

Νόμιμη Βάση Επεξεργασίας

Νομιμότητα Επεξεργασίας

Σκοπός Επεξεργασίας

KEY WORDS

Personal Data

Sensitive Personal Data

Special Categories of Personal Data

Processing of Personal Data

Controller

Data Subject

Data Subject's Consent

Lawful Basis for Processing

Lawfulness of Processing

Purpose of Processing

2.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έννοια του ιατρικού απορρήτου υφίστατο ήδη από τα χρόνια της ιπποκρατικής ιατρικής, το δε συναφές καθήκον εχεμύθειας του ιατρού διαπνέει έκτοτε την δεοντολογία του ιατρικού επαγγέλματος. Διαβάζουμε σχετικά στον περίφημο Όρκο του Ιπποκράτη (400 π.Χ): 'Α δ' ἂν ἐν θεραπείῃ ἢ ἴδω, ἢ ἀκούσω, ἢ καὶ ἄνευ θεραπήϊς κατὰ βίον ἀνθρώπων, ἃ μὴ χρή ποτε ἐκλαλέεσθαι ἔξω, σιγήσομαι, ἄρρητα ἡγεύμενος εἶναι τὰ τοιαῦτα. (Ὅσα δε κατὰ τὴν διάρκεια τῆς θεραπείας θα δῶ ἢ θα ἀκούσω ἢ καὶ πέρα ἀπὸ τὶς ἀσχολίες μου, στὴν καθημερινή ζωή, ὅσα **δεν πρέπει ποτέ να κοινολογούνται** σε τρίτους, θα τα ἀποσιωπῶ, θεωρώντας ὅτι αὐτὰ εἶναι ἱερὰ μυστικά).

Η αντιμετώπιση των ιατρικών δεδομένων ως «ιερών μυστικών που δεν πρέπει να κοινολογούνται», σήμερα δε ως ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων που απολαύουν αυξημένης - όχι απόλυτης - προστασίας, δικαιολογείται από το γεγονός ότι η δημοσιοποίηση τους θα μπορούσε να έχει δυσμενείς κοινωνικές, επαγγελματικές, ψυχολογικές ή όποιες άλλες, συνέπειες για το άτομο που αφορούν.

Πράγματι, πως άραγε θα αντιμετωπιζόταν από την εργοδοσία και τους συναδέλφους ένας εργαζόμενος, αν αποκαλυπτόταν ότι είναι φορέας του ιού AIDS-HIV, ακόμα και αν κανένας επιστημονικά βάσιμος λόγος ανησυχίας δεν συντρέχει για τους εργαζόμενους στον ίδιο χώρο;

Στο παρελθόν, ο Άρειος Πάγος έχει κρίνει την συνακόλουθη της αποκάλυψης της ασθένειας απόλυση του εν λόγω εργαζομένου *μη καταχρηστική* (ΑΠ 679/2009) και δικαιολογούμενη, κατά το σκεπτικό της απόφασης, από «τα καλώς νοούμενα συμφέροντα της εργοδότηδας αναιρεσειούσας, εφόσον έγινε για την εξασφάλιση της ηρεμίας των λοιπών εργαζομένων στην επιχείρησή της, καθώς και για την αποκατάσταση της εύρυθμης λειτουργίας της επιχειρήσεώς της αυτής, οι οποίες είχαν διαταραχθεί σοβαρώς εξαιτίας της ως άνω σοβαρότατης και μεταδοτικής νόσου του αναιρεσιβλήτου, η οποία είχε δημιουργήσει στους λοιπούς εργαζομένους συναδέλφους του τελευταίου ανασφάλεια και φόβο για την υγεία τους, γεγονός το οποίο τους ώθησε να ζητήσουν ομαδικώς και μάλιστα

εγγράφως την απομάκρυνση του αναιρεσιβλήτου από την εργασία του, επισημαίνοντας ότι σε αντίθετη περίπτωση θα δημιουργούνταν σοβαρό πρόβλημα στη λειτουργία της επιχείρησης, αντιδρώντας στη συνέχιση της εργασίας του αναιρεσιβλήτου στην επιχείρηση και πιέζοντας εντόνως προς τούτο την αναιρεσεύουσα, η οποία τελικώς αναγκάστηκε να ενδώσει στις έντονες αυτές πιέσεις και να καταγγείλει τη με τον αναιρεσίβλητο υφιστάμενη σύμβαση εργασίας».

Δεν πρόκειται για πάγια νομολογία, η ως άνω νομολογιακή αναφορά, ωστόσο, καθιστά σαφές ότι η δημοσιοποίηση ευαίσθητων προσωπικών ιατρικών δεδομένων συνεπάγεται σε κάποιες περιπτώσεις τον στιγματισμό του ατόμου που αυτά αφορούν, του υποκειμένου δηλαδή των δεδομένων αυτών, και σημαντικό κοινωνικό, επαγγελματικό, ηθικό και ψυχολογικό κόστος για αυτό.

Στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας ερευνάται το θέμα της επεξεργασίας των ιατρικών δεδομένων και δη υπό ποιές προϋποθέσεις, κατά την κείμενη νομοθεσία, η **συγκατάθεση** μπορεί να λειτουργήσει, ως νομιμοποιητικός λόγος της επεξεργασίας ιατρικών δεδομένων. Δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στις σχετικές προβλέψεις του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων (Κανονισμός 679/2016), γνωστού ως GDPR (**General Data Protection Regulation**, εφεξής GDPR), δια του οποίου έχει εκσυγχρονίσει το θεσμικό πλαίσιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

3.ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΕΡΕΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ «ΕΥΑΙΣΘΗΤΩΝ» ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

3.1 Η θεωρία «των σφαιρών της προσωπικότητας»

Η δικαιοκή προστασία των προσωπικών δεδομένων διαπνέεται από τη διάκριση των προσωπικών δεδομένων σε δύο βασικές κατηγορίες: τα απλά και τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, εκ των οποίων τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, άλλως προσωπικά δεδομένα ειδικής κατηγορίας υπό το ισχύον νομικό πλαίσιο, όπου κατ' εξοχήν εντάσσονται τα ιατρικά δεδομένα, απολαύουν αυξημένης προστασίας.

Η ανωτέρω διάκριση βρίσκει θεωρητικό έρεισμα στην γερμανικής προέλευσης «θεωρία των σφαιρών της προσωπικότητας», με βάση την οποία η προσωπικότητα διαιρείται σε τρεις σφαίρες: α) την **κοινωνική** σφαίρα (Sozialsphäre), β) την **ιδιωτική** σφαίρα (Privatsphäre) και γ) την σφαίρα του **απορρήτου** (Geheimsphäre), διαβαθμιζομένης αναλόγως της παρεχόμενης δικαιοκής προστασίας με κριτήριο την φύση των προσωπικών δεδομένων, την ένταξη της εκάστοτε προσωπικής πληροφορίας σε μία από αυτές τις σφαίρες.

Πιο αναλυτικά, με βάση την ως άνω θεωρία η κοινωνική σφαίρα είναι η περισσότερο προσβάσιμη σε τρίτους, καθώς «αναφέρεται στις σχέσεις του ατόμου με το περιβάλλον του, ιδίως σε ότι αφορά τις δημόσιες και επαγγελματικές δραστηριότητές του»¹. Αντίθετα, η ιδιωτική σφαίρα (Privatsphäre) και η σφαίρα του απορρήτου (Geheimsphäre) είναι οι σφαίρες του απορρήτου υπό ευρεία και στενή έννοια αντίστοιχα, «ζώνες» προσβάσιμες σε ολοένα και στενότερο κύκλο προσώπων, ενώ η επέμβαση σε αυτές κρίνεται όλο και λιγότερο ανεκτή. Η σφαίρα απορρήτου «υπό στενή έννοια» (Geheimsphäre) είναι συναφής με την θεωρητική σύλληψη περί ενός «σκληρού πυρήνα» (Kernbereich) του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής, που απολαύει απόλυτης προστασίας.

¹ Ιωάννης Ιγγλεζάκης, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2004, σελ 167

Η διάκριση των προσωπικών δεδομένων σε απλά και ευαίσθητα φαίνεται, κατά τα ανωτέρω, να ερείδεται στην προαναφερόμενη διάκριση της ιδιωτικής ζωής σε σφαίρες. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η θεωρία των σφαιρών έλκει την καταγωγή της από το γερμανικό αστικό δίκαιο. Πράγματι, το αστικό δίκαιο εκλαμβάνει το δικαίωμα της προσωπικότητας ως απόλυτο, ήτοι δικαίωμα που στρέφεται κατά πάντων (*erga omnes*) και απαιτεί τον σεβασμό από κάθε πρόσωπο και κάθε πιθανή προσβολή², κατ' αναλογία με τα εμπράγματα δικαιώματα. Αντίθετα, στο δίκαιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων ο κανόνας της απαγόρευσης επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων υπόκειται σε ευρείες εξαιρέσεις, με αποτέλεσμα να παρέχεται προστασία αυξημένη μεν αλλά όχι απόλυτη στην περίπτωση των ειδικών αυτών κατηγοριών δεδομένων.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι δεν υπάρχουν ασήμαντα προσωπικά δεδομένα (*trivial data*), τα οποία εξαιρούνται από το προστατευτικό πλαίσιο του δικαίου προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Η φύση, άλλωστε, του προσωπικού δεδομένου ως απλού ή ευαίσθητου κρίνεται *ad hoc* και εν πολλοίς εξαρτάται και από το σκοπό και τη συγκυρία (*context*) της επεξεργασίας. Έτσι, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (εφεξής ΑΠΔΠΧ) συνεκτιμώντας το κριτήριο των συνθηκών της επεξεργασίας και του σκοπού αυτής χαρακτήρισε το γεγονός του τοκετού απλό και όχι ευαίσθητο, επιτρέποντας την πρόσβαση σε σχετικό αρχείο τοκετών μαιευτηρίου σε γυναίκα που διατηρούσε αμφιβολίες για το θάνατο του νεογνού της στο μαιευτήριο αυτό (βλ. υπ' αριθμ. 67/2005 απόφαση της ΑΠΔΠΧ). Αντίστροφα, ο ΑΜΚΑ, ο οποίος συνιστά καταρχήν απλό δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα (βλ. Απόφαση ΑΠΔΠΧ 56/2010), συνιστά ευαίσθητο δεδομένο του υποκειμένου του, «οσάκις αποσκοπεί στην ή επιφέρει ως αποτέλεσμα την πλήρη ταυτοποίηση του συγκεκριμένου φυσικού προσώπου για σκοπούς παροχής υπηρεσιών υγείας»³.

² Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ.Σάκκουλα, 2002, σελ 147

³ Εγκύκλιος του Υπουργείου Υγείας για τη συμμόρφωση προς το πλαίσιο προστασίας δεδομένων, Συντάκτης Κειμένου: Δημήτριος Ζωγραφόπουλος, Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων Υπουργείου Υγείας, Στοιχεία Συγγραφής: 1η Έκδοση (20/07/2018)

3.2. Περιορισμοί της προστασίας ευαίσθητων προσωπικών Δεδομένων

Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο προστασίας των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων δεν ερείδεται απόλυτα στη θεωρία των σφαιρών της προσωπικότητας, την σφαίρα απορρήτου *stricto sensu* (Geheimsphäre) αυτής και τη συναφή θεωρητική σύλληψη περί ενός «σκληρού πυρήνα» (Kernbereich) του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής, που απολαύει *απόλυτης* προστασίας. Όπως αναφέρθηκε, στο δίκαιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων ο κανόνας της απαγόρευσης επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων υπόκειται σε ευρείες εξαιρέσεις, με αποτέλεσμα να παρέχεται αυξημένη μεν αλλά όχι απόλυτη προστασία έναντι της επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Άλλωστε, ρητώς αναφέρεται και στο άρθρο 4 του Προοιμίου του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων (GDPR) ότι «το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων δεν είναι απόλυτο δικαίωμα. Πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με τη λειτουργία του στην κοινωνία και να **σταθμίζεται** με άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας»

Πιο αναλυτικά, συνταγματικής κατοχύρωσης απολαύουν μια σειρά από ατομικά δικαιώματα, μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, για το οποίο γίνεται αναφορά στο επόμενο κεφάλαιο. Το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης ενδέχεται να προσκρούει σε άλλα ατομικά δικαιώματα, όπως για παράδειγμα, στην ελευθερία του πληροφореίσθαι που ερείδεται στο επίσης συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα στην πληροφορία (5^Α Σ), αποτελώντας την παθητική πλευρά του σχετικού δικαιώματος. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων ενδέχεται, επίσης, να προσκρούει στο συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα⁴. Στις περιπτώσεις αυτές, προκύπτει ανάγκη οριοθέτησης του πεδίου εφαρμογής των εν λόγω δικαιωμάτων, που ενδέχεται να αναπτύξουν «συγκρουσιακή» σχέση⁵.

⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 3 του Συντάγματος, η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά στα αιτήματα για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών, όπως νόμος ορίζει.

⁵ Σπ.Βλαχόπουλος σε: Λεωνίδας Κοτσαλής, Κωνσταντίνος Μενουδάκος, Γενικός κανονισμός για την προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) : νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.39 επ.

Παρά το γεγονός ότι όλα τα θεμελιώδη δικαιώματα είναι ισότιμα, έχουν δηλαδή ίση κανονιστική ισχύ⁶ και κανένα εξ αυτών δεν υπερτερεί a priori έναντι άλλου, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις συγκρούσεως, μέσω της νομικής μεθόδου της στάθμισης και της πρακτικής εναρμόνισής τους, δίδεται ad hoc προβάδισμα σε ένα από τα συγκρουόμενα αυτά δικαιώματα, χωρίς να θίγεται ο «πυρήνας» του άλλου δικαιώματος. Στην πραγματικότητα, όπως ορθά επισημαίνει ο κ. Βασίλειος Σωτηρόπουλος «Η στάθμιση δεν αφορά τα ίδια τα δικαιώματα, αλλά τα έννομα συμφέροντα που παρουσιάζουν αντίρροπα διανύσματα σε κάθε συγκεκριμένη βιοτική περίπτωση⁷».

Συνολικά, σύμφωνα με τη σχετική με τα χαρακτηριστικά των περιορισμών των συνταγματικά κατοχυρωμένων ατομικών δικαιωμάτων νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας⁸, οι περιορισμοί αυτοί πρέπει να είναι: γενικοί, αντικειμενικοί, δικαιολογούμενοι από αποχρώντες λόγους δημοσίου συμφέροντος, να τελούν σε πρόδηλη λογική συνάφεια με το σκοπό αυτό, να υπακούουν στην αρχή της αναλογικότητας (να είναι δηλαδή περιορισμοί πρόσφοροι, κατάλληλοι και αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού) και να μην θίγουν τον «πυρήνα» του δικαιώματος⁹.

⁶ Για την έλλειψη ιεραρχίας στα ατομικά δικαιώματα Βλ. και Αθ.Γ.Ράικος, Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2^{ος} τόμος, 3^η έκδοση, Εκδόσεις Αντ.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2008,σελ.243 επ.

⁷ Βασίλης Σωτηρόπουλος, Στάθμιση και Αναλογικότητα, άρθρο E lawyer, 14/8/2013

⁸ ΣτΕ 2112/1984, ΣτΕ 3682/86, ΣτΕ Ολομ. 3474/2011, ΣτΕ Ολομ. 990/2004, ΣτΕ Ολομ. 601/2012, 3087/2011, 1583/2010, ΣτΕ 475/2013 κ. ά.

⁹ Βλ. και Γνωμοδότηση 1/2009 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

4.ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

4.1.ΕΛΛΗΝΙΚΗ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

Τα προσωπικά δεδομένα εν γένει αποτελούν αντικείμενο προστασίας τόσο στα πλαίσια της ελληνικής νομοθεσίας, όσο και σε επίπεδο διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου. Νομικά κρίσιμο, περαιτέρω, είναι το θέμα των σχέσεων αφενός του εθνικού κανόνα και αφετέρου του διεθνή και ενωσιακού, πρωτογενούς ή παράγωγου, προς επίλυση ενδεχόμενων συγκρούσεων μεταξύ αυτών.

Για τις διεθνείς συμβάσεις, προβλέπεται συνταγματικά η υπερνομοθετική ισχύς τους υπό την προϋπόθεση της «επικύρωσής τους με νόμο και της θέσης τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς», κατά το άρθρο αρ.28,1 του Συντάγματος.

Αντίθετα, η υπεροχή του ενωσιακού δικαίου έναντι του εθνικού κανόνα δεν αποτέλεσε, στα πλαίσια της ελληνικής τουλάχιστον έννομης τάξης, αντικείμενο συνταγματικής ρύθμισης, ούτε προβλέπεται από διάταξη των ιδρυτικών Συνθηκών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, η αυτονομία της ενωσιακής έννομης τάξης και συνακόλουθα η υπεροχή (supremacy) και η άμεση ισχύς του ενωσιακού δικαίου αποτελούν πάγια νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η νομολογιακά καθιερωμένη αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου επαναλαμβάνεται στη Δήλωση με αριθμό 17, η οποία συμπεριλαμβάνεται στη Συνθήκη της Λισαβόνας (Lisbon Treaty) και αναφέρει ότι «σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι Συνθήκες και το δίκαιο που θεσπίζεται από την Ένωση βάσει των Συνθηκών υπερισχύουν του δικαίου των κρατών μελών, υπό τους όρους που ορίζονται στην εν λόγω νομολογία».

Πιο αναλυτικά, το πρωτογενές ενωσιακό Δίκαιο, κυρίως δηλαδή οι ιδρυτικές και τροποποιητικές Συνθήκες, αναπτύσσει υπό προϋποθέσεις **άμεση ισχύ**. Οι διατάξεις του πρωτογενούς ενωσιακού Δικαίου προκειμένου να αναπτύσσουν άμεση ισχύ πρέπει να είναι αρκούντως σαφείς,

ανεπιφύλακτες, πλήρεις και αυτάρκειες, να μη χρειάζονται δηλαδή μέτρα εφαρμογής σε εθνικό ή ενωσιακό επίπεδο, καθώς επίσης να πρόκειται για διατάξεις που προσδίδουν δικαιώματα σε ιδιώτες.

Όσον αφορά το παράγωγο ενωσιακό δίκαιο, μετά τις αλλαγές που επήλθαν με τη Συνθήκη της Λισαβόνας και σύμφωνα με το άρθρο 289 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), εκ των νομικών ενωσιακών πράξεων, νομοθετικές είναι οι εκδιδόμενες με τη συνήθη ή την ειδική νομοθετική διαδικασία. Με τις νομοθετικές αυτές διαδικασίες εκδίδονται *κανονισμοί, οδηγίες και αποφάσεις*. Όπως προβλέπεται στο *Άρθρο 288 της ΣΛΕΕ (πρώην 249 ΣΕΚ)*, «ο κανονισμός έχει γενική ισχύ. Είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του και ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος. Η οδηγία δεσμεύει κάθε κράτος μέλος στο οποίο απευθύνεται, όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνει την επιλογή του τύπου και των μέσων στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών. Η απόφαση είναι δεσμευτική ως προς όλα τα μέρη της. Όταν ορίζει αποδέκτες, είναι δεσμευτική μόνο για αυτούς».

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι οι Κανονισμοί και οι Αποφάσεις είναι δεσμευτικές νομοθετικές πράξεις, που έχουν άνευ άλλου τινός **άμεση εφαρμογή (direct applicability)** σε αντίθεση με τις Οδηγίες που έχουν ιδιότυπη δεσμευτικότητα, ήτοι δεσμεύουν κάθε κράτος μέλος όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα και απαιτείται κατ' αρχήν πράξη ενσωμάτωσης τους στην εσωτερική έννομη τάξη εντός της τασσόμενης προς αυτό προθεσμίας. Μετά την άπρακτη παρέλευση, όμως, της προθεσμίας ενσωμάτωσης μιας οδηγίας και υπό τις ανωτέρω προϋποθέσεις ρυθμιστικής ωριμότητας των διατάξεων της (σαφής και απροϋπόθετος χαρακτήρας, αναγνώριση δικαιωμάτων σε ιδιώτες) δύναται αυτή να αναπτύξει **άμεσο αποτέλεσμα (direct effect)** και συγκεκριμένα άμεσο κάθετο αποτέλεσμα δηλαδή μπορεί, ακόμα και αν η Οδηγία δεν έχει «εσωτερικοποιηθεί», να γίνει επίκληση των διατάξεών της κατά του κράτους στο οποίο απευθύνεται και όχι κατά ιδιώτη (οριζόντιο αποτέλεσμα).

4.2. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

4.2.1. Η συνταγματική θεμελίωση

Σε επίπεδο συνταγματικής πρόβλεψης, το **δικαίωμα πληροφοριακής αυτοδιάθεσης** απολαύει πλέον ρητής συνταγματικής θεμελίωσης μετά την αναθεώρηση του 2001. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 9^Α του **Δεύτερου Μέρους του Συντάγματος**, που αναφέρεται στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, ορίζεται ότι *«Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει»*. Το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, όμως, δεν δημιουργείται το πρώτον με τη συνταγματική αυτή κατοχύρωσή του, καθώς η προστασία του έβρισκε συνταγματικό έρεισμα και πριν την ανωτέρω αναθεώρηση στις συνταγματικές διατάξεις για την προστασία της **αξίας του ανθρώπου (αρ.2Σ)**, της **ελεύθερης ανάπτυξης προσωπικότητας (αρ.5Σ)** και της **ιδιωτικής σφαίρας (αρ.9Σ)**. Η σύνδεση δε της πληροφοριακής ιδιωτικότητας με την αξία του ανθρώπου, μια θεμελιώδη συνταγματική αρχή δημοσίας τάξης, είναι νομικά κρίσιμη υπό την έννοια ότι δε χωρεί παραίτηση από αυτή και η ανθρώπινη αξιοπρέπεια προσβάλλεται ακόμα και όταν στο συγκεκριμένο πρόσωπο, τα προσωπικά δεδομένα του οποίου εκτίθενται με τη συγκατάθεσή του, δεν γίνεται αντιληπτή η προσβολή αυτή¹⁰.

4.2.2. Νομοθετικό πλαίσιο

Νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων προϋπήρχε της ανωτέρω συνταγματικής κατοχύρωσης του δικαιώματος

¹⁰ Βλ. την Απόφαση 92/2001 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων για την εκπομπή «BIG BROTHER», www.dpa.gr. Σύμφωνα με το σκεπτικό της οποίας «... η συναίνεση του υποκειμένου, η οποία νομιμοποιεί τον υπεύθυνο της επεξεργασίας να συλλέξει προσωπικά δεδομένα και να δημιουργήσει αρχείο, είναι αντισυνταγματική, παράνομη και αντίθετη με τα χρηστά ήθη, αφού δημιουργεί συμπεριφορά αντίθετη προς τις προεκτεθείσες συνταγματικές διατάξεις του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου, από τις οποίες απαγορεύεται η παραίτηση, αλλά επιπρόσθετα με τη συναίνεση αυτή, συνάπτεται σύμβαση με την οποία δεσμεύεται υπέρμετρα η ελευθερία και είναι άκυρη»

πληροφοριακού αυτοκαθορισμού. Ο Ν.2472/97 συνιστά μεταφορά στην ελληνική έννομη τάξη της Οδηγίας 95/46/EK και αποτελούσε τη βασική νομοθεσία για την προστασία προσωπικών δεδομένων, μέχρι την αντικατάστασή του από τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων (GDPR) από τον Μάιο του 2018. Με το ν. 2472/97 οριοθετούνται οι διαδικαστικοί και ουσιαστικοί κανόνες που καθιστούν συνταγματικά ανεκτή και νόμιμη την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, αυτοματοποιημένη ή μη. Με τον ίδιο ως άνω νόμο συστάθηκε η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (εφεξής ΑΠΔΠΧ ή Αρχή) ως ανεξάρτητη δημόσια αρχή (αρ.16 Ν.2472/97 επ.) με αποστολή την εποπτεία της εφαρμογής του νόμου και άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Ήδη το νομικό πλαίσιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων έχει αναμορφωθεί πλήρως από την 25^η Μαΐου 2018, ημερομηνία κατά την οποία τέθηκε σε ισχύ ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων (Κανονισμός 679/2016), γνωστός ως GDPR (**General Data Protection Regulation**), οι ρυθμίσεις του οποίου αντικαθιστούν το προηγούμενως υπό της Οδηγίας 95/46/EK και του Ν.2472/97 ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, όπως κατωτέρω διεξοδικότερα αναφέρεται.

4.3. ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

4.3.1. ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

Το εγχείρημα της Ενωμένης Ευρώπης δεν είναι στην παρούσα φάση της ενοποίησης αμιγούς οικονομικού χαρακτήρα, όπως ίσως ήταν εν τη γενέσει του. Η ύπαρξη ενωσιακού κανονιστικού πλαισίου για την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων επιβεβαιώνει αυτή την πραγματικότητα, με το **Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (εφεξής ΧΘΔ) να έχει πλέον πλήρη νομική δεσμευτικότητα**. Στο κεφάλαιο II (ελευθερία) του ΧΘΔ, το άρθρο 8 προβλέπει ότι «1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν.2. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται *νομίμως*, για *καθορισμένους σκοπούς* και με

βάση τη *συγκατάθεση* του ενδιαφερομένου ή *για άλλους θεμιτούς λόγους* που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να έχει πρόσβαση στα συλλεγμένα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους. 3. Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής.» Κατά τα ανωτέρω, «καθιερώνονται, ως θεμελιώδεις προϋποθέσεις για τη νομιμότητα κάθε επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και για τη νομιμότητα της σύστασης και λειτουργίας κάθε αρχείου, οι αρχές του σκοπού της επεξεργασίας και της αναλογικότητας των δεδομένων σε σχέση πάντα με το σκοπό επεξεργασίας. Συνεπώς, κάθε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, που γίνεται πέραν του επιδιωκόμενου σκοπού ή η οποία δεν είναι πρόσφορη και αναγκαία για την επίτευξή του, δεν είναι νόμιμη»¹¹.

Παρόλο που, από άποψη νομικής δεσμευτικότητας, ο ΧΘΔ κατά την υιοθέτησή του στη Νίκαια το έτος 2000 είχε διακηρυκτικό μόνο χαρακτήρα, μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009 και συγκεκριμένα δυνάμει του άρθρου 6, παρ. 1, πρώτο εδάφιο της ΣΕΕ, «νομικοποιήθηκε», δόθηκε δηλαδή σε αυτόν ισχύ πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου. Ως προς το πεδίο εφαρμογής του ΧΘΔ, οι διατάξεις του δεσμεύουν τα όργανα και τους οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τηρουμένης της αρχής της επικουρικότητας, καθώς και τα κράτη μέλη μόνο όταν εφαρμόζουν ενωσιακό δίκαιο (αρ.51 ΧΘΔ).

Θα πρέπει να σημειωθεί, ότι η Συνθήκη της Λισαβόνας προβλέπει την προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην **Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών** (ΕΣΔΑ) (άρθρο 6 ΣυνθΕΕ), η οποία θα αναγάγει την ΕΣΔΑ σε ενωσιακό δίκαιο.

¹¹ Απόφαση 36/2008 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

4.3.2. Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων (Κανονισμός 679/2016)

Όπως ανωτέρω αναφέρθηκε, οι ρυθμίσεις του ήδη ισχύοντος από 25/5/2018, Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων (Κανονισμός 679/2016), αντικατέστησαν το προηγούμενως υπό της Οδηγίας 95/46/EK και του Ν.2472/97 ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, προκειμένου να διασφαλιστεί συνεκτικότερη και υψηλότερου επιπέδου προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων.

Ο στόχος της ομοιογένειας των νομοθεσιών στα κράτη μέλη δεν είναι δυνατό να επιτευχθεί παρά μόνο με την παραγωγή δεσμευτικών κανόνων δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου. Ανωτέρω ήδη αναφέρθηκε ότι οι Οδηγίες παράγουν ιδιότυπη δεσμευτικότητα, ήτοι δεσμεύουν τα κράτη μέλη μόνο ως προς το επιδιωκόμενο με αυτές αποτέλεσμα και σε αντίθεση με τους Κανονισμούς και τις Αποφάσεις δεν έχουν άμεση εφαρμογή, αλλά κατ'αρχήν η εφαρμογή τους προϋποθέτει πράξη ενσωμάτωσης τους στην εσωτερική έννομη τάξη.

Εν προκειμένω, το επίπεδο προστασίας των προσωπικών δεδομένων μετά την ενσωμάτωσή της Οδηγίας 95/46/EK στις έννομες τάξεις των κρατών μελών φαίνεται να κρίθηκε ανεπαρκές και μη ισοδύναμο μεταξύ των κρατών-μελών. Σύμφωνα, πράγματι, και με την υπ' αριθμ.9 αιτιολογική σκέψη του GDPR «Ενώ οι στόχοι και οι αρχές της οδηγίας 95/46/EK παραμένουν ισχυροί, η οδηγία δεν κατόρθωσε να αποτρέψει τον κατακερματισμό της εφαρμογής της προστασίας των δεδομένων σε ολόκληρη την Ένωση, την ανασφάλεια δικαίου ή τη διαδεδομένη στο κοινό αντίληψη ότι υπάρχουν σημαντικοί κίνδυνοι για την προστασία των φυσικών προσώπων, ιδίως όσον αφορά την επιγραμμική δραστηριότητα. Διαφορές στο επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των φυσικών προσώπων, ιδίως του δικαιώματος προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όσον αφορά την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στα κράτη μέλη, ενδέχεται να εμποδίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε ολόκληρη την Ένωση. Επομένως, οι διαφορές αυτές μπορεί να συνιστούν εμπόδιο για την άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων στο επίπεδο της Ένωσης, να στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό

και να εμποδίζουν τις αρχές στην εκτέλεση των αρμοδιοτήτων τους, όπως αυτές απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης. Αυτή η διαφορά ως προς τα επίπεδα προστασίας οφείλεται στην ύπαρξη αποκλίσεων κατά την εκτέλεση και εφαρμογή της οδηγίας 95/46/ΕΚ.»

Θα πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι παρότι ο GDPR ως Κανονισμός έχει εξ ορισμού άμεση ισχύ, κάτι που επαναλαμβάνει και το ακροτελεύτιο άρθρο του (άρθρο 99) και δεν απαιτείται η ενσωμάτωσή του στο εσωτερικό δίκαιο μέσω εναρμονιστικών εθνικών νομοθετικών μέτρων, ο GDPR προβλέπει την θέσπιση εθνικών νομοθετικών μέτρων για την εφαρμογή του. Ειδικότερα, σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 10 αιτιολογική σκέψη του ως άνω Κανονισμού «Ο παρών κανονισμός παρέχει περιθώρια χειρισμού στα κράτη μέλη, ώστε να εξειδικεύσουν τους κανόνες του, συμπεριλαμβανομένων αυτών που αφορούν την επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα («ευαίσθητα δεδομένα»). Σε αυτόν τον βαθμό, ο παρών κανονισμός δεν αποκλείει το δίκαιο των κρατών μελών να προσδιορίζει τις περιστάσεις ειδικών καταστάσεων επεξεργασίας, μεταξύ άλλων τον ακριβέστερο καθορισμό των προϋποθέσεων υπό τις οποίες η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι σύννομη». Η αμεσότητα, όμως, της εφαρμογής του ως άνω Κανονισμού δεν επηρεάζεται από τη θέσπιση των εν λόγω εθνικών διατάξεων, πολλώ μάλλον από την έκδοση ερμηνευτικών εγκυκλίων για τη συμμόρφωση των υπεύθυνων επεξεργασίας του Δημοσίου Τομέα. Σε κάθε περίπτωση, έχει σωστά επισημανθεί ότι «πρόκειται για έναν Κανονισμό με πολλά χαρακτηριστικά Οδηγίας, καθώς αναγνωρίζεται η διακριτική ευχέρεια στον εθνικό νομοθέτη για υιοθέτηση συγκεκριμένων επιλογών πχ όσων αφορά τη χορήγηση αδειών επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων (αρ.36 παρ.5 GDPR)¹²». Είναι χαρακτηριστικό δε ότι σε σχετικές νομικές συζητήσεις έχει αποδοθεί στον GDPR ο χαρακτηρισμός «Κανονοδηγία».

¹² Φ.Παναγοπούλου-Κουτνατζή σε: Λεωνίδα Κοτσαλής, Κωνσταντίνος Μενουδάκος, Γενικός κανονισμός για την προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) : νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.5

Έτσι, την 20^η/2/2018, ετέθη σε ηλεκτρονική δημόσια διαβούλευση η σχετική νομοθετική πρωτοβουλία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, υπό τον τίτλο: «Θέσπιση νομοθετικών μέτρων για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της Οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων) και ενσωμάτωση στην εθνική έννομη τάξη της Οδηγίας 2016/680/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της απόφασης-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου και συμπληρωματικές διατάξεις».

Ο ως άνω εφαρμοστικός νόμος θα θέσει τις προϋποθέσεις για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των φυσικών προσώπων και ιδίως του δικαιώματος προστασίας προσωπικών δεδομένων.

4.4. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

Η χώρα μας έχει κυρώσει νομοθετικά σειρά Διεθνών Συμβάσεων, που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, μεταξύ των οποίων σημαντικότερες εν προκειμένω για το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης του ατόμου είναι **α) η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ) και β) η Σύμβαση για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων (Σύμβαση 108)**. Όπως δε

αναφέρθηκε ανωτέρω, δυνάμει του αρ. αρ.28,1Σ, οι εν λόγω διεθνείς συμβάσεις έχουν υπερνομοθετική ισχύ.

Πιο αναλυτικά, η **Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (εφεξής ΕΣΔΑ)** είναι μια διεθνής σύμβαση, η οποία υιοθετήθηκε στα πλαίσια ενός κλασικού διεθνούς οργανισμού, του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1950 και τέθηκε σε ισχύ την 3-9-1953, κυρώθηκε με το ν. 2329/1953 και τέθηκε εκ νέου σε ισχύ μεταπολιτευτικά με το ν.δ. 53/1974, καθώς κατά το έτος 1969 το δικτατορικό καθεστώς την κατήγγειλε. Σύμφωνα με το Άρθρο **8 της ΕΣΔΑ** (Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής) «1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του. 2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξη επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αύτη προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων»

Επιπλέον, στις 28/1/1981 στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης τέθηκε προς υπογραφή η Σύμβαση για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων (**Σύμβαση 108**). Στη Σύμβαση αυτή θα μπορούσαν ουσιαστικά να εντοπιστούν και οι απαρχές του δικαιώματος πληροφοριακού αυτοκαθορισμού¹³. Έκτοτε δε η 28^η Ιανουαρίου καθιερώθηκε ως ημέρα προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση αυτή με το Ν. 2068/1992. Σε αντίθεση, με τις διατάξεις της οδηγίας 95/46/EK και συνακόλουθα του Ν.2472/97, που εφαρμόζονται στην αυτοματοποιημένη, εν όλω ή εν μέρει,

¹³ Σπ.Βλαχόπουλος σε: Λεωνίδας Κοτσαλής, Κωνσταντίνος Μενουδάκος, Γενικός κανονισμός για την προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) : νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.41

επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αλλά και στη μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία τέτοιων δεδομένων, η ανωτέρω Σύμβαση αφορά μόνο την **αυτοματοποιημένη** επεξεργασία. Ως «αυτοματοποιημένη επεξεργασία» το αρ.2 Ν. 2068/1992 ορίζει «πράξεις που εκτελούνται στο σύνολο τους ή εν μέρει με την βοήθεια αυτοματοποιημένων μέσων: καταχώριση των πληροφοριών, εφαρμογή στις πληροφορίες αυτές λογικών ή και αριθμητικών μεθόδων, τροποποίηση τους, διαγραφή, απόσπαση ή μετάδοσή τους».

5.ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ

5.1. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΥΓΕΙΑΣ

Όσον αφορά το προϊσχύον δίκαιο, ο Ν. 2472/97 δεν ορίζει ειδικώς την έννοια των δεδομένων υγείας. Ορίζει τις έννοιες των «δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» και της υποκατηγορίας αυτών, ήτοι των «ευαίσθητων δεδομένων» και συνακόλουθα συγκαταλέγει τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν στην υγεία στα ευαίσθητα δεδομένα (άρθρο 2^β του Ν. 2472/97). Αντίθετα, στον GDPR και το σχέδιο εφαρμοστικού Νόμου αυτού ορίζεται η έννοια των δεδομένων υγείας, ενώ ταυτόχρονα συγκαταλέγονται τα δεδομένα αυτά στις **«ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων»** (special categories of data), οι οποίες ουσιαστικά αντιστοιχούν στα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα του προϊσχύοντος δικαίου.

Δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα μπορεί γενικά να νοηθεί οποιοδήποτε πληροφορία ή στοιχείο εξατομικεύει ένα φυσικό πρόσωπο. Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με το άρθρο 2^α του Ν. 2472/97 ως **“Δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα”** νοείται «κάθε πληροφορία που αναφέρεται στο υποκείμενο των δεδομένων, ήτοι το φυσικό πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα και του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί, δηλαδή μπορεί να προσδιορισθεί αμέσως ή εμμέσως, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός η περισσότερων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από άποψη φυσική, βιολογική, ψυχική, οικονομική, πολιτιστική, πολιτική ή κοινωνική (άρθρο 2γ του Ν. 2472/97). Δεν λογίζονται ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα στατιστικής φύσεως συγκεντρωτικά στοιχεία, από τα οποία δεν μπορούν πλέον να προσδιορισθούν τα υποκείμενα των δεδομένων». Έτσι, δεν είναι προσωπικό δεδομένο μια πληροφορία για πρόσωπο άγνωστης ταυτότητας ή μη δυνάμενης να εξακριβωθεί. Το άρθρο 4 στοιχείο 1 του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων (GDPR) ομοίως επαναλαμβάνει ότι το υποκείμενο των προσωπικών δεδομένων πρέπει να είναι ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο.

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 2β του Ν. 2472/97 **“Ευαίσθητα δεδομένα”** είναι τα δεδομένα που αφορούν στη φυλετική ή εθνική προέλευση,

στα πολιτικά φρονήματα, στις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, στη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, στην **υγεία**, στην κοινωνική πρόνοια και στην ερωτική ζωή, στα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες, καθώς και στη συμμετοχή σε συναφείς με τα ανωτέρω ενώσεις προσώπων.

Εξειδίκευση της έννοιας των δεδομένων υγείας περιλαμβάνει ο ήδη ισχύων Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων (GDPR), στην αιτιολογική σκέψη υπ' αριθμ. 35 του Προοιμίου του οποίου ορίζεται ρητά ότι ως **δεδομένα υγείας** νοούνται όλα τα δεδομένα που αφορούν την κατάσταση της υγείας του υποκειμένου των δεδομένων και τα οποία αποκαλύπτουν πληροφορίες για την παρελθούσα, τρέχουσα ή μελλοντική κατάσταση της σωματικής ή ψυχικής υγείας του υποκειμένου των δεδομένων. Τούτο, σύμφωνα με την εν λόγω αιτιολογική σκέψη του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων (GDPR) περιλαμβάνει «πληροφορίες σχετικά με το φυσικό πρόσωπο, που συλλέγονται κατά την εγγραφή για υπηρεσίες υγείας και κατά την παροχή αυτών όπως αναφέρεται στην οδηγία 2011/24/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου προς το εν λόγω φυσικό πρόσωπο· έναν αριθμό, ένα σύμβολο ή ένα χαρακτηριστικό ταυτότητας που αποδίδεται σε φυσικό πρόσωπο με σκοπό την πλήρη ταυτοποίηση του φυσικού προσώπου για σκοπούς υγείας· πληροφορίες που προκύπτουν από εξετάσεις ή αναλύσεις σε μέρος ή ουσία του σώματος, μεταξύ άλλων από γενετικά δεδομένα και βιολογικά δείγματα και κάθε πληροφορία, παραδείγματος χάριν, σχετικά με ασθένεια, αναπηρία, κίνδυνο ασθένειας, ιατρικό ιστορικό, κλινική θεραπεία ή τη φυσιολογική ή βιοϊατρική κατάσταση του υποκειμένου των δεδομένων, ανεξαρτήτως πηγής, παραδείγματος χάριν, από ιατρό ή άλλο επαγγελματία του τομέα της υγείας, νοσοκομείο, ιατρική συσκευή ή διαγνωστική δοκιμή in vitro».

Ο GDPR (αρ.4 στοιχ. 15), καθώς και το σχέδιο εφαρμοστικού Νόμου αυτού ορίζουν ως **«δεδομένα που αφορούν την υγεία»** τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα οποία σχετίζονται με τη σωματική ή ψυχική υγεία ενός φυσικού προσώπου, περιλαμβανομένης της παροχής υπηρεσιών υγειονομικής φροντίδας και τα οποία αποκαλύπτουν πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση της υγείας του». Επιπλέον, ο ως άνω νόμος συγκαταλέγει τα

δεδομένα υγείας στις «**ειδικές κατηγορίες δεδομένων**», ήτοι στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αποκαλύπτουν τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις ή τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, γενετικά δεδομένα, βιομετρικά δεδομένα, δεδομένα που αφορούν την **υγεία**, δεδομένα που αφορούν τη σεξουαλική ζωή ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό φυσικού προσώπου (άρθρο 3 GDPR).

Ευαίσθητα **δεδομένα υγείας** μπορούν, για παράδειγμα, να θεωρηθούν οι σχετικές με τη λήψη φαρμάκων ή ναρκωτικών πληροφορίες, καθώς και πληροφορίες για την ψυχική υγεία, αποτελέσματα εργαστηριακών και απεικονιστικών εξετάσεων, ιατρικές συνταγές. Έτσι, κατά το σκεπτικό της με αριθμ.51/2002 απόφασης της ΑΠΔΠΧ, που αφορά το απόρρητο των ιατρικών συνταγών, «Η ιατρική συνταγή περιέχει πληροφορίες για την κατάσταση υγείας του ασθενούς και τα φάρμακα που πρέπει να λάβει για την αντιμετώπιση της ασθένειάς του. Κατά συνέπεια, περιέχει ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα που αναφέρονται στην υγεία και τα οποία μπορεί να επεξεργαστεί ο ιατρός που έγραψε τη συνταγή και ο φαρμακοποιός που την εκτελεί, αφού και οι δύο δεσμεύονται από το επαγγελματικό απόρρητο, η παραβίαση του οποίου επισύρει και ποινικές κυρώσεις».

Ζήτημα γεννάται αν μπορούν να θεωρηθούν ιατρικά δεδομένα τα **γενετικά δεδομένα**. Σύμφωνα δε με το αρ.4 στοιχ.6 του GDPR «γενετικά δεδομένα» είναι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν τα γενετικά χαρακτηριστικά φυσικού προσώπου που κληρονομήθηκαν ή αποκτήθηκαν, όπως προκύπτουν, ιδίως, από ανάλυση βιολογικού δείγματος του εν λόγω φυσικού προσώπου και τα οποία παρέχουν μοναδικές πληροφορίες σχετικά με την φυσιολογία ή την υγεία του εν λόγω φυσικού προσώπου».

Η ΑΠΔΠΧ “γενετικά δεδομένα” θεωρεί «όλα τα δεδομένα, οποιουδήποτε τύπου, τα οποία αφορούν τα κληρονομικά χαρακτηριστικά ή τα πρότυπα κληρονομικότητας αυτών των χαρακτηριστικών σε μία ομάδα ατόμων. Επίσης, όλα τα δεδομένα για τους φορείς γενετικής πληροφορίας σε μία ατομική ή γενετική γραμμή που σχετίζονται με οποιαδήποτε άποψη της

υγείας ή της ασθένειας, είτε πρόκειται για προσδιορίσιμα/αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά είτε όχι»¹⁴.

Σε κάθε περίπτωση, είτε ως δεδομένα υγείας είτε ως δεδομένα που αφορούν τη φυλετική ή και εθνική καταγωγή, τα γενετικά δεδομένα απόλαυαν της αυξημένης προστασίας που επιφύλασσε ο Ν. 2472/97 στα ευαίσθητα δεδομένα και της αυξημένης προστασίας που επιφυλάσσει ο GDPR στις «**ειδικές κατηγορίες δεδομένων**» (ως άνω άρθρο 3 GDPR).

Ειδική κατηγορία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα συνιστούν και τα βιομετρικά δεδομένα. Ως βιομετρικά δεδομένα νοούνται κατά το αρ.4 παρ.14 του GDPR «τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα οποία προκύπτουν από ειδική τεχνική επεξεργασία συνδεδεμένη με φυσικά, βιολογικά ή συμπεριφορικά χαρακτηριστικά φυσικού προσώπου και τα οποία επιτρέπουν ή επιβεβαιώνουν την αδιαμφισβήτητη ταυτοποίηση του εν λόγω φυσικού προσώπου, όπως εικόνες προσώπου ή δαχτυλοσκοπικά δεδομένα». Με βάση τον ορισμό αυτό τα βασικά στοιχεία των βιομετρικών δεδομένων είναι τρία: α) βασίζονται σε ειδική τεχνική επεξεργασία, στις βιομετρικές μεθόδους, β) οι βιομετρικές τεχνικές έχουν ως αντικείμενο τα φυσικά, βιολογικά ή συμπεριφορικά χαρακτηριστικά του και γ) οι βιομετρικές μέθοδοι αποσκοπούν στην αδιαμφισβήτητη ταυτοποίηση συγκεκριμένου φυσικού προσώπου, ενώ και τα χρησιμοποιούμενα ως ενδεικτικά παραδείγματα βιομετρικών δεδομένων εικόνες προσώπου και δαχτυλοσκοπικά δεδομένα συνιστούν πράγματι βιομετρικά δεδομένα στο βαθμό που περιλαμβάνουν τα άνω βασικά στοιχεία¹⁵.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η φύση του προσωπικού δεδομένου ως απλού ή ευαίσθητου εξαρτάται και από το σκοπό και τη συγκυρία (context) της επεξεργασίας. Έτσι, δεδομένα κατ' αρχήν απλά, όπως τα στοιχεία ταυτότητας, μπορούν να αποτελέσουν ευαίσθητα ιατρικά δεδομένα αν το συγκεκριμένο άτομο νοσεί από κάποια ασθένεια. Πράγματι, η ΑΠΔΠΧ στη με αρ. 86/2001 Γνωμοδότησή της, έκρινε ότι όντως τα στοιχεία ταυτότητας αλλοδαπών, τα

¹⁴ Υπ' αριθμ.15/2001 γνωμοδότηση της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

¹⁵ Ευαγγελία Ν.Βασιλοπούλου σε: Λεωνίδας Κοτσαλής, Κωνσταντίνος Μενουδάκος, Γενικός κανονισμός για την προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) : νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.95.

οποία οι διευθυντές κλινικών και θεραπευτηρίων οφείλουν να διαβιβάζουν στην οικεία αστυνομική αρχή δυνάμει της §2 του άρθρου 54 του ν.2910/2001, αποτελούν κατ' αρχήν «απλά» δεδομένα, που θα μπορούσαν εν τούτοις «ευχερώς να καταστούν ευαίσθητα, αν από αυτά προέκυπτε, έστω και έμμεσα ότι ο συγκεκριμένος αλλοδαπός πάσχει από κάποια ασθένεια και ποια». Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει, κατά τα ανωτέρω ο ευαίσθητος χαρακτήρας της εκάστοτε πληροφορίας να κριθεί ad hoc.

5.2.ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Το θεσμικό πλαίσιο προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφαρμόζεται στις περιπτώσεις αυτοματοποιημένης ή μη επεξεργασίας, όπως αυτό προβλεπόταν ήδη από τον Ν. 2472/97 και όπως, επίσης, προβλέπει ο GDPR και το σχέδιο του εφαρμοστικού αυτού νόμου, παρέχοντας έτσι «τεχνολογικά ουδέτερη» προστασία από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στα φυσικά πρόσωπα. Ταυτόχρονα, η αυτοματοποιημένη ή μη επεξεργασία θα πρέπει να αφορά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που έχουν αρχειοθετηθεί ή πρόκειται να **αρχειοθετηθούν**.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 2^ο του Ν. 2472/97 ως «Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» (“επεξεργασία”)» νοείται «κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιείται, από το Δημόσιο ή από νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο με ή χωρίς τη βοήθεια αυτοματοποιημένων μεθόδων και εφαρμόζονται σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η διατήρηση ή αποθήκευση, η τροποποίηση, η εξαγωγή, η χρήση, η διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλης μορφής διάθεση, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός, η διασύνδεση, η δέσμευση (κλείδωμα), η διαγραφή, η καταστροφή». Σύμφωνα δε με το άρθρο 3, οι διατάξεις του ως άνω νόμου εφαρμόζονται στην εν όλω ή εν μέρει αυτοματοποιημένη επεξεργασία καθώς και στη μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε **αρχείο**, σε διαρθρωμένο δηλαδή σύνολο

δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία είναι προσιτά με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια (αρ.2^ε ν.2472/97). Ως αυτοματοποιημένη δε επεξεργασία, σύμφωνα με το αρ.2 Ν. 2068/1992, νοούνται «πράξεις που εκτελούνται στο σύνολο τους ή εν μέρει με την βοήθεια αυτοματοποιημένων μέσων: καταχώριση των πληροφοριών, εφαρμογή στις πληροφορίες αυτές λογικών ή και αριθμητικών μεθόδων, τροποποίηση τους, διαγραφή, απόσπαση ή μετάδοσή τους». Τέλος, ρητά προβλέπεται ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι απόρρητη (αρ.10).

Στην αυτοματοποιημένη και μη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφαρμόζονται και οι διατάξεις του GDPR, καθώς δυνάμει της αιτιολογικής σκέψης υπ' αριθμ. 15 του ως άνω Κανονισμού «Προκειμένου να αποτραπεί σοβαρός κίνδυνος καταστρατήγησης, η προστασία των φυσικών προσώπων θα πρέπει να είναι τεχνολογικά ουδέτερη και να μην εξαρτάται από τις χρησιμοποιούμενες τεχνικές. Η προστασία των φυσικών προσώπων θα πρέπει να εφαρμόζεται τόσο στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με αυτοματοποιημένα μέσα, όσο και στη χειροκίνητη επεξεργασία, εάν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα περιέχονται ή προορίζονται να περιληφθούν σε σύστημα **αρχειοθέτησης**. Τα αρχεία ή τα σύνολα αρχείων, καθώς και τα εξώφυλλά τους, τα οποία δεν είναι διαρθρωμένα σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια δεν θα πρέπει να υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος κανονισμού». Σύμφωνα δε με το αρ.4 στοιχ.6 του GDPR «σύστημα αρχειοθέτησης» θεωρείται «κάθε διαρθρωμένο σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τα οποία είναι προσβάσιμα με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια, είτε το σύνολο αυτό είναι συγκεντρωμένο είτε αποκεντρωμένο είτε κατανεμημένο σε λειτουργική ή γεωγραφική βάση».

Ο GDPR (αρ.4 παρ.2) και το σχέδιο εφαρμοστικού Νόμου αυτού (αρ.3) ορίζουν ως **επεξεργασία** «κάθε πράξη ή σειρά πράξεων που πραγματοποιούνται με ή χωρίς τη χρήση αυτοματοποιημένων μέσων, σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή σε σύνολα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η διόρθωση, η αποθήκευση, η προσαρμογή ή η μεταβολή, η ανάκτηση, η αναζήτηση πληροφοριών, η χρήση, η κοινολόγηση με διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλη μορφή διάθεσης, η συσχέτισης ή ο συνδυασμός, ο περιορισμός, η διαγραφή ή

η καταστροφή. Περαιτέρω, σύμφωνα με τον GDPR (αρ.4 παρ.4) και το σχέδιο εφαρμοστικού Νόμου αυτού (αρ.3) «οποιαδήποτε μορφή **αυτοματοποιημένης** επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που συνίσταται στη χρήση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για την αξιολόγηση ορισμένων προσωπικών πτυχών ενός φυσικού προσώπου, ιδίως για την ανάλυση ή την πρόβλεψη πτυχών που αφορούν την απόδοση στην εργασία, την οικονομική κατάσταση, την **υγεία**, τις προσωπικές προτιμήσεις, τα ενδιαφέροντα, την αξιοπιστία, τη συμπεριφορά, τη θέση ή τις μετακινήσεις του εν λόγω φυσικού προσώπου» ορίζεται ως «**κατάρτιση προφίλ**». Επομένως, προϋποθέσεις κατάρτισης προφίλ είναι η αυτοματοποιημένη επεξεργασία και η χρήση των προσωπικών δεδομένων για την αξιολόγηση προσωπικών πτυχών ενός φυσικού προσώπου.

Είναι σαφές, ως εκ τούτου, ότι η επεξεργασία δύναται να είναι αυτοματοποιημένη ή και δια χειρός και περιλαμβάνει, κατά τα ανωτέρω, πλήθος πράξεων που πραγματοποιούνται σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή σε σύνολα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και δη δεδομένων υγείας, όπως ενδεικτικά τη συλλογή, καταχώριση, οργάνωση, διόρθωση, αποθήκευση, προσαρμογή ή μεταβολή, ανάκτηση, αναζήτηση πληροφοριών, χρήση, κοινολόγηση με διαβίβαση, διάδοση ή κάθε άλλης μορφής διάθεση, συσχέτιση ή συνδυασμός, περιορισμός, διαγραφή ή καταστροφή αυτών.

5.3. ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ - ΕΚΤΕΛΩΝ ΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ-ΑΠΟΔΕΚΤΗΣ-ΤΡΙΤΟΣ- ΠΡΟΣΩΠΟ ΠΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙ “ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ”- ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 2^ζ του Ν. 2472/97 “**Υπεύθυνος επεξεργασίας**” ορίζεται «οποιοσδήποτε καθορίζει τον σκοπό και τον τρόπο επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός». Ο υπεύθυνος επεξεργασίας μπορεί να αναθέτει εν όλω ή εν μέρει την επεξεργασία των δεδομένων σε άλλα πρόσωπα και δη σε πρόσωπα που τελούν υπό τον έλεγχο του υπεύθυνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την επεξεργασία και μόνον κατ’ εντολή του (αρ.10 παρ.1). Σύμφωνα με το άρθρο 2^η του Ν. 2472/97 “**Εκτελών την επεξεργασία**”, είναι «οποιοσδήποτε επεξεργάζεται

δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για λογαριασμό υπεύθυνου επεξεργασίας, όπως φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός».

Μπορεί η ανάθεση της επεξεργασίας από τον υπεύθυνο επεξεργασίας να γίνει και σε τρίτο πρόσωπο μη εξαρτώμενο από αυτόν. Στην περίπτωση αυτή, βάσει του αρ.10 παρ.4 του Ν. 2472/97, «η σχετική ανάθεση γίνεται υποχρεωτικά εγγράφως. Η ανάθεση προβλέπει υποχρεωτικά ότι ο **ενεργών την επεξεργασία** την διεξάγει μόνο κατ' εντολή του υπεύθυνου και ότι οι λοιπές υποχρεώσεις του παρόντος άρθρου βαρύνουν αναλόγως και αυτόν».

Ανάλογοι ορισμοί των ως άνω εννοιών περιέχονται και στο νέο, υπό τον GDPR, θεσμικό πλαίσιο προστασίας προσωπικών δεδομένων. Σύμφωνα με το αρ.4 περ.7 και 8 του GDPR «**υπεύθυνος επεξεργασίας**» ορίζεται το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή άλλος φορέας που, μόνα ή από κοινού με άλλα, καθορίζουν τους σκοπούς και τον τρόπο της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ενώ «**εκτελών την επεξεργασία**» ορίζεται το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή άλλος φορέας που επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για λογαριασμό του υπευθύνου της επεξεργασίας. Σε περιπτώσεις που φορείς του (δημόσιου) τομέα παροχής υπηρεσιών υγείας αναθέτουν σε νομικά πρόσωπα (κατά βάση, σε εταιρείες) την τεχνική υποστήριξη των πληροφοριακών τους συστημάτων ή των διαγνωστικών τους μηχανημάτων, τα νομικά αυτά πρόσωπα καταρχήν δεν έχουν δικαίωμα επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ασθενών και, συνεπώς, δεν πρέπει να αποκτούν πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, ιδίως ασθενών. Κάθε σύμβαση που συνάπτεται από φορέα του (δημόσιου) τομέα παροχής υπηρεσιών υγείας (πχ. νοσοκομεία) με κάποιον ανάδοχο, ως πάροχο υπηρεσιών, δεν συνιστά κατ' ανάγκη εκτέλεση επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η εκτέλεση επεξεργασίας χωρεί μόνο όταν αυτή είναι αναγκαίο αντικείμενο της σύμβασης, σε σχέση με το σκοπό της¹⁶.

¹⁶ Εγκύκλιος του Υπουργείου Υγείας για τη συμμόρφωση προς το πλαίσιο προστασίας δεδομένων, Συντάκτης Κειμένου: Δημήτριος Ζωγραφόπουλος, Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων Υπουργείου Υγείας, Στοιχεία Συγγραφής: 1η Έκδοση (20/07/2018)

Στα αρ.4 και αρ.29 του GDPR ορίζονται, επίσης, οι έννοιες του αποδέκτη, του τρίτου και του Προσώπου που ενεργεί “υπό την εποπτεία του υπεύθυνου επεξεργασίας”. Συγκεκριμένα, δυνάμει του αρ. 4 περ. 9 «**αποδέκτης**» είναι «το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή άλλος φορέας, στα οποία κοινολογούνται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, είτε πρόκειται για τρίτον είτε όχι». Σύμφωνα, περαιτέρω, με το Άρθρο 4 περ. 10 «**τρίτος**» είναι «οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή, υπηρεσία ή φορέας, με εξαίρεση το υποκείμενο των δεδομένων, τον υπεύθυνο επεξεργασίας, τον εκτελούντα την επεξεργασία και τα πρόσωπα τα οποία, υπό την άμεση εποπτεία του υπευθύνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την επεξεργασία, είναι εξουσιοδοτημένα να επεξεργάζονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα», ενώ σύμφωνα με το Άρθρο 29 «**Πρόσωπο που ενεργεί υπό την εποπτεία του υπεύθυνου επεξεργασίας**» είναι «Κάθε πρόσωπο που έχει πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και ενεργεί υπό την εποπτεία του υπεύθυνου επεξεργασίας, επεξεργάζεται τα εν λόγω δεδομένα μόνο κατ' εντολή του υπεύθυνου επεξεργασίας, εκτός αν υποχρεούται προς τούτο από το δίκαιο της Ένωσης ή του κράτους μέλους».

Έτσι, επί παραδείγματι, ως υπεύθυνος επεξεργασίας λειτουργεί το νομικό πρόσωπο του εκάστοτε νοσοκομείου, ενώ οι υπάλληλοι αυτού ενεργούν ως πρόσωπα που ενεργούν υπό την εποπτεία του υπεύθυνου επεξεργασίας.

Εκτός από τον εκτελούντα την επεξεργασία μπορούν να πραγματοποιούν την επεξεργασία και πρόσωπα τα οποία, υπό την άμεση εποπτεία του υπευθύνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την επεξεργασία, είναι εξουσιοδοτημένα να επεξεργάζονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Τέλος, ο υπεύθυνος επεξεργασίας μπορεί να ορίζει εγγράφως εκπρόσωπό του. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το αρ.4 στοιχ.17 του GDPR «**εκπρόσωπος**» του υπεύθυνου επεξεργασίας είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο εγκατεστημένο στην Ένωση, το οποίο ορίζεται εγγράφως από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή τον εκτελούντα την επεξεργασία βάσει του άρθρου 27 και εκπροσωπεί τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή τον εκτελούντα την

επεξεργασία ως προς τις αντίστοιχες υποχρεώσεις τους δυνάμει του παρόντος κανονισμού»

5.4.ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ

Δυνάμει του άρθρου 21α ν. 2472/97 “Συγκατάθεση” του υποκειμένου των δεδομένων αποτελεί «κάθε ελεύθερη, ρητή και ειδική δήλωση βουλήσεως, που εκφράζεται με τρόπο σαφή, και εν πλήρη επιγνώσει, και με την οποία, το υποκείμενο των δεδομένων, αφού προηγουμένως ενημερωθεί, δέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. Η ενημέρωση αυτή περιλαμβάνει πληροφόρηση τουλάχιστον για τον σκοπό της επεξεργασίας, τα δεδομένα ή τις κατηγορίες δεδομένων που αφορά η επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και το όνομα, την επωνυμία και τη διεύθυνση του υπεύθυνου επεξεργασίας και του τυχόν εκπροσώπου του. Η συγκατάθεση μπορεί να ανακληθεί οποτεδήποτε, χωρίς αναδρομικό αποτέλεσμα»

Ο GDPR (άρθρο 4 παρ.11) και το σχέδιο εφαρμοστικού αυτού Νόμου (αρ.3) ορίζουν ως «**Συγκατάθεση**» του υποκειμένου των δεδομένων, **κάθε ένδειξη βουλήσεως, ελεύθερη, συγκεκριμένη, ρητή και εν πλήρη επιγνώσει, με την οποία το υποκείμενο των δεδομένων εκδηλώνει ότι συμφωνεί, με δήλωση ή με σαφή θετική ενέργεια (clear affirmative action), να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν.**

Κατωτέρω αναλύονται διεξοδικότερα οι προϋποθέσεις εγκυρότητας της συγκατάθεσης υπό το προϋσχύον και το ισχύον θεσμικό πλαίσιο μετά τις αλλαγές που επέφερε επ’ αυτού ο GDPR.

5.4.1. ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ

Συγκατάθεση και συναίνεση είναι αμφότερες άρρηκτα συνδεδεμένες με το δικαίωμα αυτοδιάθεσης του συναινούντος ή συγκατατιθέμενου υποκειμένου, το οποίο ερείδεται στα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και της προστασίας της ανθρώπινης ζωής (άρθρο 5 παρ. 1Σ, άρθρο 2 παρ. 1Σ). Ταυτόχρονα,

παρουσιάζουν ομοιότητες οι προϋποθέσεις εγκυρότητας τους, με βασικότερη αυτών την προηγούμενη ενημέρωση του συναινούντος ή συγκατατιθέμενου υποκειμένου.

Οι έννοιες της συναίνεσης και της συγκατάθεσης, παρότι χρησιμοποιούνται πολλές φορές ως συνώνυμες, είναι διάφορες κατά τη νομική τους φύση. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το αστικό δίκαιο, η συγκατάθεση συνιστά μονομερή απευθυντέα δήλωση βουλήσεως και μπορεί να λειτουργήσει, όπως κατωτέρω διεξοδικότερα αναφέρεται, ως νομιμοποιητικός λόγος της επεξεργασίας προσωπικών και δη ιατρικών δεδομένων.

Αντίθετα, στο Ιατρικό Δίκαιο πιο συνήθης είναι η προερχόμενη από το Ποινικό και όχι το Αστικό Δίκαιο, έννοια της συναίνεσης. Ως προς τη νομική δε φύση της, η συναίνεση κατά την κρατούσα άποψη, δεν συνιστά δικαιοπραξία, αλλά κατά μια άποψη πραγματικό γεγονός, ενώ κατ' άλλη άποψη οιονεί δικαιοπραξία. Έτσι, νομικά σημαντική για τη θεμελίωση ή όχι ιατρικής ευθύνης (αστικής, ποινικής και πειθαρχικής) είναι η περίπτωση της συναίνεσης του παθόντος, εν προκειμένω του ασθενούς, η οποία λειτουργεί ως λόγος άρσης του αδίκου χαρακτήρα της ιατρικής πράξης, της κατ' αρχήν δηλαδή, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, παράνομης επέμβασης του ιατρού στα έννομα αγαθά της προσωπικότητας και της σωματικής ακεραιότητας και υγείας του ασθενούς. Χωρίς έγκυρη συναίνεση η ιατρική πράξη συνιστά παράνομη σωματική βλάβη¹⁷.

Βέβαια, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η κατά τα ανωτέρω συναίνεση του παθόντος αίρει τον άδικο χαρακτήρα της απλής σωματικής βλάβης κατ' άρθρο 308 παρ.2 ΠΚ, χωρίς, ωστόσο να λειτουργεί ως λόγος άρσης του αδίκου κάθε είδους σωματικής βλάβης, καθώς «Εν όψει βαρειών και ανεπανόρθωτων βλαβών (πχ ακρωτηριασμός) η ελευθερία να διαθέτει κανείς το σώμα του βρίσκεται μπροστά σε ένα ανυπέρβλητο όριο, γιατί τελικά οδηγεί

¹⁷ Σύμφωνα με τη διάταξη 308 παρ.2 του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ), που αναφέρεται στην απλή σωματική βλάβη «Η σωματική βλάβη της παρ. 1 δεν είναι άδικη, όταν επιχειρείται με τη συναίνεση του παθόντος και δεν προσκρούει στα χρηστά ήθη».

σε αυτοκαταστροφή και συνακόλουθα σε ανεπανόρθωτη άρση της ελευθερίας και αυτονομίας. Σωματική ακεραιότητα και υγεία έχουν εδώ αυθύπαρκτη αξία ως έννομα αγαθά, που προσβάλλονται και όταν ακόμα η συναίνεση του παθόντος είναι δεδομένη»¹⁸. Στις περιπτώσεις βαρείας ή επικίνδυνης σωματικής βλάβης πχ σε περιπτώσεις σοβαρών ιατροχειρουργικών επεμβάσεων, προκειμένου να μην πληρούται καν η αντικειμενική υπόσταση της σωματικής βλάβης, θα πρέπει συναινούντος του ασθενούς να έχει διενεργηθεί ενδεδειγμένη ιατρικά και *lege artis* διεξαχθείσα χειρουργική επέμβαση.

¹⁸ Νικόλαος Κ.Ανδρουλάκης, Ποινικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος, Θεωρία για το έγκλημα, Εκδόσεις Π.Ν.Σάκουλας, Αθήνα 2000,σελ.341

6.ΤΟ ΠΡΟΪΣΧΥΟΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΥΓΕΙΑΣ-Ν.2472/97

6.1. Ο ΚΑΝΟΝΑΣ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ

Δυνάμει του αρ.7 παρ.1 Ν.2472/97 εισήχθη ο κανόνας της απαγόρευσης συλλογής και επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, καθώς και κατάλογος εξαιρέσεων από αυτόν, προστατευτικό πλαίσιο που τύγγανε εφαρμογής και στα δεδομένα υγείας, που συγκαταλέγονται, κατά τα ανωτέρω, στα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Οι εξαιρέσεις από τον κανόνα της απαγόρευσης είναι περιοριστικά, όχι ενδεικτικά, αναφερόμενες και συνιστούν κατ' ιδίαν περιπτώσεις στις οποίες καθίσταται σύλληψη η συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων υπό συγκεκριμένες ουσιαστικές προϋποθέσεις, κατόπιν λήψης άδειας από την ΑΠΔΠΧ.

Πιο αναλυτικά, δυνάμει του αρ.7 παρ.2 Ν.2472/97, κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η συλλογή και η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, καθώς και η ίδρυση και λειτουργία σχετικού αρχείου, ύστερα από **άδεια** της Αρχής (διαδικαστική προϋπόθεση) και όταν συντρέχουν **μία ή περισσότερες** από τις ακόλουθες εξεταζόμενες ουσιαστικές **προϋποθέσεις**.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις περιπτώσεις που συντρέχει κάποια ουσιαστική προϋπόθεση του αρ.7 παρ.2 Ν.2472/97 και κάμπτεται ο κανόνας της απαγόρευσης επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, η επεξεργασία αυτών δεν καθίσταται σύλληψη αν δεν πληρούνται επιπλέον και οι γενικές αρχές νομιμότητας της επεξεργασίας του αρ.4 Ν.2472/97, δυνάμει του οποίου θα πρέπει: α) η συλλογή των δεδομένων να γίνεται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο, για καθορισμένους σαφείς και νόμιμους σκοπούς και να υφίσταται θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία ενόψει των σκοπών αυτών β)τα δεδομένα να είναι συναφή, πρόσφορα και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται ενόψει των σκοπών της επεξεργασίας (αρχή αναλογικότητας), γ) να είναι ακριβή και, εφόσον χρειάζεται, να υποβάλλονται σε ενημέρωση και δ) να διατηρούνται σε μορφή που να επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των υποκειμένων τους μόνο κατά τη διάρκεια της περιόδου που απαιτείται, κατά την κρίση της Αρχής, για την

πραγματοποίηση των σκοπών της συλλογής τους και της επεξεργασίας τους. Μετά την παρέλευση της περιόδου αυτής, η Αρχή μπορεί, με αιτιολογημένη απόφασή της, να επιτρέπει τη διατήρηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για ιστορικούς επιστημονικούς ή στατιστικούς σκοπούς, εφόσον κρίνει ότι δεν θίγονται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση τα δικαιώματα των υποκειμένων τους ή και τρίτων.

Οι απορρέουσες από το ως άνω άρθρο αρχές του σκοπού της επεξεργασίας (και δη η αρχή της νομιμότητας του σκοπού, η αρχή της σαφήνειας του σκοπού, η αρχή του προκαθορισμένου σκοπού), η αρχή του νόμιμου και θεμιτού τρόπου συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων, η αρχή της προσφορότητας και της αναλογικότητας των δεδομένων σε σχέση πάντα με το σκοπό επεξεργασίας συνιστούν **«θεμελιώδεις προϋποθέσεις** για τη νομιμότητα κάθε επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και για τη νομιμότητα της σύστασης και λειτουργίας κάθε αρχείου. Συνεπώς, κάθε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, που γίνεται πέραν του επιδιωκόμενου σκοπού ή η οποία δεν είναι πρόσφορη και αναγκαία για την επίτευξή του, δεν είναι νόμιμη»¹⁹. Έτσι, η ΑΠΔΠΧ έκρινε μη αναγκαία την επεξεργασία ήτοι καταχώριση σε αρχείο ασφαλιστικής εταιρείας της βιντεοκασέτας της εγχείρησης όσο και της ιστολογικής εξέτασης της ασφαλιζόμενης ως ευαίσθητων δεδομένων υγείας, σε σχέση με τον συγκεκριμένο σκοπό επεξεργασίας, δηλαδή προς απόδειξη νοσοκομειακής περίθαλψης για την καταβολή της ασφαλιστικής αποζημίωσης (υπ' αριθμ. 43/2004 απόφαση ΑΠΔΠΧ). Αναλυτικότερα, κατά το σκεπτικό της εν λόγω απόφασης «από τα δικαιολογητικά έγγραφα τα οποία προσεκόμισε η προσφεύγουσα στην ασφαλιστική εταιρεία, προέκυπτε σαφώς ότι η σχετική ιατρική επέμβαση πραγματοποιήθηκε. Κατά συνέπεια, η απαίτηση της ασφαλιστικής εταιρείας για υποβολή και καταχώριση στο αρχείο της τόσο της βιντεοκασέτας, όσο και των αποτελεσμάτων ιστολογικής εξέτασης, υπερβαίνει τον σκοπό της επεξεργασίας, αφού η ασφαλιστικώς καλυπτόμενη νοσοκομειακή περίθαλψη αποδεικνύεται απολύτως από τα λοιπά προσκομιζόμενα δικαιολογητικά. Υπό το πρίσμα αυτό τα συγκεκριμένα

¹⁹ Βλ. Απόφαση 79/2011 της ΑΠΔΠΧ

ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα είναι περισσότερα από όσα απαιτούνται για τους σκοπούς της συγκεκριμένης επεξεργασίας, που έγκεινται στη διαπίστωση της καλυπτόμενης νοσοκομειακής περίθαλψης και, κατά συνέπεια, η καταχώριση των δεδομένων αυτών στο αρχείο της ασφαλιστικής εταιρείας συνιστά μη νόμιμη επεξεργασία.»

6.2. ΟΙ ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΝΟΝΑ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ

6.2.1 Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ενώ ως προς τα απλά προσωπικά δεδομένα η συγκατάθεση του υποκειμένου αυτών καθιστά σύννομη την επεξεργασία τους σε κάθε περίπτωση, προβλεπόμενων και εξαιρέσεων στις οποίες η άνευ συγκατάθεσης επεξεργασία είναι επίσης σύννομη (αρ.5παρ.1 Ν.2472/97), στην περίπτωση των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, η συγκατάθεση, ρητή ή τεκμαιρόμενη, συνιστά βασική –όχι μοναδική, ωστόσο- ουσιαστική προϋπόθεση, η οποία καθιστά, κατ' εξαίρεση, επιτρεπτή την συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων και με αυτή σχετίζονται κατ' ουσίαν τρεις εκ των προβλεπόμενων εξαιρέσεων του αρ.7 παρ.2 Ν.2472/97, όπως κατωτέρω αναλύονται.

Συγκεκριμένα, η συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων καθίσταται σύννομη κατ' εξαίρεση:

α) *Αν το υποκείμενο έδωσε τη γραπτή συγκατάθεσή του, εκτός εάν η συγκατάθεση έχει αποσπασθεί με τρόπο που αντίκειται στο νόμο ή τα χρηστά ήθη ή νόμος ορίζει ότι η συγκατάθεση δεν αίρει την απαγόρευση* (αρ.7 παρ.2α Ν.2472/97).

Ως προς την αντιτιθέμενη στο νόμο συγκατάθεση, εφαρμόζονται οι διατάξεις για την πλάνη (140 ΑΚ επ.), την απάτη (147 ΑΚ) και την απειλή (150 ΑΚ) του Αστικού Κώδικα, που συνιστούν λόγους ακυρωσίας των δικαιοπρασιών. Εν προκειμένω, πρόκειται για περιπτώσεις στις οποίες, λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής, υφίσταται διάσταση βούλησης και δήλωσης του συγκατατιθέμενου και κατά συνέπεια η σχετική δικαιοπραξία καθίσταται ακυρώσιμη. Από το συνδυασμό δε των διατάξεων 180 ΑΚ και 184 ΑΚ προκύπτει ότι η ακυρώσιμη

δικαιοπραξία, μετά την ακύρωσή της, θεωρείται ως άκυρη εξ αρχής, ως μη γενόμενη. Αυτό σημαίνει ότι, σε αντίθεση με την ανάκληση της συγκατάθεσης, που δυνάμει του άρθρου 21α Ν. 2472/97 δεν έχει αναδρομικό αποτέλεσμα και λειτουργεί *ex nunc*, η ακύρωσή της λειτουργεί αναδρομικά (*ex tunc*).

Ως προς την αντιτιθέμενη στα χρηστά ήθη συγκατάθεση, εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα για τις αντιτιθέμενες στα χρηστά ήθη δικαιοπραξίες (178ΑΚ και 179ΑΚ). Τα χρηστά ήθη είναι μια αόριστη νομική έννοια, που μπορεί να ορισθεί ως οι αντιλήψεις περί ηθικής του μέσου κοινωνικού ανθρώπου, λειτουργεί δε ως γνήσιος περιορισμός των δικαιωμάτων (βλ. και 5Σ). Αναλυτικότερα, δυνάμει του αρ. 178ΑΚ, δικαιοπραξία που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη είναι άκυρη. Στο επόμενο άρθρο (179ΑΚ) γίνεται ειδική μνεία σε περιπτώσεις δικαιοπραξιών με τις οποίες δεσμεύεται υπερβολικά η ελευθερία του προσώπου και δικαιοπραξίες με τις οποίες εκμεταλλεύεται κάποιος την ανάγκη, την κουφότητα ή την απειρία άλλου, ήτοι στις περιπτώσεις των αντιτιθέμενων στα χρηστά ήθη καταδυναστευτικών και αισχροκερδών δικαιοπραξιών.

Περαιτέρω, η συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων δεν καθίσταται σύνηθες, εάν νόμος, συγκεκριμένα εν προκειμένω διατάξεις αναγκαστικού δικαίου, ορίζουν ότι η συγκατάθεση δεν αίρει την απαγόρευση. Οι διατάξεις του αναγκαστικού δικαίου, σε αντιδιαστολή με τις διατάξεις του ενδοτικού δικαίου δεν επιτρέπουν αντίθετη συμφωνία των μερών. Στις περιπτώσεις αυτές, η συγκατάθεση δεν επαρκεί για να νομιμοποιηθεί η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων. Για παράδειγμα, με μόνη τη συγκατάθεση του εργαζομένου δεν μπορεί να καταστεί νόμιμη η επεξεργασία δεδομένων υγείας που τον αφορούν από τον εργοδότη, διότι δεν επιτρέπεται από το νόμο η πρόσβαση του εργοδότη σε αυτά²⁰.

β) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου, ή προβλεπόμενου από το νόμο συμφέροντος τρίτου, εάν τούτο τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεσή

²⁰ Ιωάννης Ιγγλεζάκης, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2004, σελ 225.

του(αρ.7 παρ.2β Ν.2472/97). Στην περίπτωση που το υποκείμενο αδυνατεί να παράσχει τη συγκατάθεση του λόγω φυσικής ή νομικής αδυναμίας, όπου νομική αδυναμία νοείται η δικαιοπρακτική ανικανότητα, θεωρείται ότι η συγκατάθεση δόθηκε (τεκμαιρόμενη συγκατάθεση) προς διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου. Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί πως η συγκατάθεση, σε περίπτωση νομικής αδυναμίας, πρέπει να παρασχεθεί από τον εκπρόσωπο ή το δικαστικό συμπαραστάτη του υποκειμένου, αν υπάρχουν και είναι γνωστά πρόσωπα.

Έτσι, η ΑΠΔΠΧ παρείχε την άδεια σε νοσοκομείο, ως υπεύθυνο επεξεργασίας, να χορηγήσει στον υιό ασθενούς αντίγραφο του ιατρικού φακέλου προς εξυπηρέτηση του ζωτικού συμφέροντος του ασθενή-πατέρα του, ήτοι της «βέλτιστης ιατρικής θεραπείας» του, προκειμένου δηλαδή να παρασχεθεί συμβουλευτική γνωμάτευση από ιατρούς στο εξωτερικό, δεδομένου ότι ο ασθενής αδυνατούσε να παράσχει τη συγκατάθεσή του λόγω της πνευματικής και ψυχικής του κατάστασης (υπ' αριθμ. 113/2016 απόφαση ΑΠΔΠΧ).

γ) Η επεξεργασία αφορά δεδομένα που δημοσιοποιεί το ίδιο το υποκείμενο(αρ.7 παρ.2γ Ν.2472/97). Η εκούσια δημοσιοποίηση ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων από το υποκείμενο καθιστά νόμιμη την επεξεργασία τους, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται και οι λοιπές προϋποθέσεις νομιμότητας της επεξεργασίας που προβλέπει ο Ν.2472/97. Έτσι, απαιτείται άδεια της ΑΠΔΠΧ και σε αυτή την περίπτωση, καθώς και τήρηση των αρχών του σκοπού και της αναλογικότητας της επεξεργασίας, όπως καθορίζονται και στο αρ.4 Ν.2472/97.

6.2.1.1. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ

Όπως προαναφέρθηκε, η συγκατάθεση συνιστά από νομικής άποψης μονομερή απευθυντέα δήλωση βουλήσεως, ενώ προκειμένου να διασφαλιστεί ότι είναι αποτέλεσμα ελεύθερης επιλογής του συγκατατιθεμένου πρέπει το υποκείμενο να έχει ικανότητα συναίνεσης και να πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις εγκυρότητας της.

Δικαιοπρακτικά ανάκανα, συνεπώς και ανάκανα να συγκατατεθούν, άτομα, κατ' άρθρο 128 ΑΚ, είναι: α) τα άτομα που δεν έχουν συμπληρώσει το 10^ο έτος και β) τα άτομα που βρίσκονται σε πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση. Δήλωση βούλησης δε ανάκανου δικαιοπρακτικά ατόμου είναι άκυρη, δυνάμει του άρθρου 130 ΑΚ. Στις περιπτώσεις αυτές, αναζητείται η συγκατάθεση του γονέα και του δικαστικού συμπαραστάτη αντίστοιχα.

Περαιτέρω, δυνάμει του ανωτέρω αναφερθέντος ορισμού της συγκατάθεσης του άρθρου 2ια Ν. 2472/97, η Συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων πρέπει να είναι ελεύθερη, **ρητή και ειδική**, να εκφράζεται με τρόπο σαφή και με πλήρη επίγνωση, κατόπιν προηγούμενης **ενημέρωσης** τουλάχιστον για τον σκοπό της επεξεργασίας, τα δεδομένα ή τις κατηγορίες δεδομένων που αφορά η επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και το όνομα, την επωνυμία και τη διεύθυνση του υπεύθυνου επεξεργασίας και του τυχόν εκπροσώπου του, ενώ είναι ελεύθερα ανακλητή, χωρίς αναδρομικό αποτέλεσμα. Ειδικώς, στην περίπτωση δε της συλλογής και επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων προβλέπεται η συγκατάθεση υπόκειται σε **έγγραφο τύπο**.

Έτσι, στην περίπτωση της συλλογής και επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων απαιτείται σωρευτικά η συγκατάθεση να είναι προϋφιστάμενη της επεξεργασίας, ελεύθερη, ειδική, ρητή, όχι σιωπηρή, γραπτή, θετική, συγκεκριμένη και ενημερωμένη (informed consent). Η Οδηγία 95/46/ΕΚ προέβλεπε ρητή συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων, ωστόσο ο νομοθέτης προέβλεψε επιπλέον **έγγραφο τύπο** στην περίπτωση των δεδομένων υγείας και των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων εν γένει. Εν προκειμένω, εφαρμογή βρίσκουν οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα για τον τύπο της δικαιοπραξίας και δη το άρθρο 160 ΑΚ, όπου προβλέπεται ότι «αν ο νόμος ή τα μέρη όρισαν για τη δικαιοπραξία έγγραφο τύπο, το έγγραφο πρέπει να έχει την ιδιόχειρη υπογραφή του εκδότη». Ο συγκατατιθέμενος πρέπει δηλαδή να υπογράψει το σχετικό έγγραφο παροχής συγκατάθεσης ιδιοχείρως, διαφορετικά η συγκατάθεση είναι άκυρη, δυνάμει του άρθρου 159 ΑΚ.

Περαιτέρω, ως προς την ειδικότητα της συγκατάθεσης, πρέπει να επισημανθεί ότι δεν είναι ειδική: α) η συγκατάθεση, που υποκρύπτεται στο πλαίσιο άλλων δηλώσεων και β) η συγκατάθεση για πρόσβαση σε όλα τα προσωπικά δεδομένα (ποσοτικό κριτήριο) που υπάρχουν και πρόκειται να δημιουργηθούν μέχρι το θάνατο του υποκειμένου αυτών (χρονικό κριτήριο) ²¹.

6.2.2. ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΕΥ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΣΥΝΝΟΜΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΥΑΙΣΘΗΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Όπως και στην περίπτωση των απλών προσωπικών δεδομένων, σε ορισμένες περιοριστικά προβλεπόμενες στο νόμο περιπτώσεις, η συλλογή και περαιτέρω επεξεργασία δεδομένων υγείας και εν γένει ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, επιτρέπεται, κατ' εξαίρεση, και άνευ συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων. Βέβαια, η διαδικαστική προϋπόθεση λήψης άδειας του υπεύθυνου επεξεργασίας από την ΑΠΔΠΧ υφίσταται και στις εν λόγω περιπτώσεις, με εξαίρεση την μη λήψη άδειας από δημοσιογράφους για την άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος (αρ.7 παρ.2 στ' Ν.2472/97), καθώς «Εάν χορηγούνταν άδεια για την άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος, αυτό θα προσέκρουε στην Συνταγματική απαγόρευση για την πρόληψη στην άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος» ²². Ουσιαστικά, η Αρχή ερμηνεύει την διάταξη του άρθρου 7 παρ.2 στ' του Νόμου 2472/1997 συσταλτικά σε εναρμόνιση με το Σύνταγμα. Πρόκειται για μία πρακτική εναρμόνιση σύμφωνη και με το πνεύμα του άρθρου 14 παρ.2 του Συντάγματος.

Πιο συγκεκριμένα, η συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων καθίσταται σύννομη, κατ' εξαίρεση, και χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων στις κάτωθι περιπτώσεις :

²¹ Εμμανουήλ Ι.Λασκαρίδης, Ερμηνεία Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ 166.

²² Βλ.Απόφαση 26/2007 της ΑΠΔΠΧ.

α) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου (αρ.7 παρ.2γ Ν.2472/97). Στην εν λόγω περίπτωση, κατόπιν αιτήσεως του υπεύθυνου επεξεργασίας και λήψης σχετικής άδειας από την ΑΠΔΠΧ, μπορεί να γίνει χρήση ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων στα πλαίσια πολιτικής, ποινικής, διοικητικής ή πειθαρχικής δίκης, χωρίς να απαιτείται η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων προς αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος. Το δε άρθρο 11 παρ. 3 του ν. 2472/1997 ορίζει ότι εάν τα δεδομένα ανακοινώνονται σε τρίτο, το υποκείμενο προηγουμένως ενημερώνεται για την ανακοίνωση αυτή. Βέβαια, «ως προς την ποινική διαδικασία (συμπεριλαμβανομένου και του προσταδίου της προκαταρκτικής εξέτασης) συνήθως η Αρχή απορρίπτει τα σχετικά αιτήματα» για χορήγηση εγγράφων με δεδομένα υγείας «με το σκεπτικό ότι ο διάδικος μπορεί να ζητήσει από τον εισαγγελέα ή το δικαστήριο να διατάξουν αυτοί την προσκόμιση των κρίσιμων εγγράφων»²³. Έχει δηλαδή σημασία για τη χορήγηση ή μη της απαιτούμενης από την Αρχή άδειας αν ισχύει στα πλαίσια της δίκης το συζητητικό σύστημα (κυρίως ένδικα βοηθήματα ενώπιον πολιτικού δικαστηρίου, αιτήσεις εκουσίας δικαιοδοσίας), όπου ο ενάγων η αιτών οφείλει να αποδείξει τους ισχυρισμούς του ή το ανακριτικό σύστημα.

Η συγκεκριμένη πρόβλεψη του αρ.7 παρ.2γ Ν.2472/97 είναι κρίσιμη και για την αξιολόγηση των αποδεικτικών μέσων ως προς τη νομιμότητά τους. Η αρχή της απαγόρευσης χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων είναι συνταγματικά κατοχυρωμένη. Δυνάμει και του αρ.19 του Συντάγματος, απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί, μεταξύ άλλων, κατά παράβαση του άρθρου 9^Α του Συντάγματος, στο οποίο κατοχυρώνεται το δικαίωμα πληροφοριακής αυτοδιάθεσης.

Η διαβίβαση δεδομένων υγείας σε τρίτους με σκοπό τη χρήση τους ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου απασχολεί συχνά την ΑΠΔΠΧ υπό μορφή σχετικών ερωτημάτων ή αιτήσεων υπευθύνων επεξεργασίας.

²³ Σπ.Βλαχόπουλος σε: Λεωνίδας Κοτσαλής, Κωνσταντίνος Μενουδάκος, Γενικός κανονισμός για την προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) : νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.53.

Έτσι, όλως ενδεικτικά, με τη με αριθμ.38/2018 απόφασή της, η ΑΠΔΠΧ χορήγησε άδεια σε νοσηλευτικό ίδρυμα να χορηγήσει δεδομένα υγείας ήτοι αντίγραφα ιατρικών βεβαιώσεων και γνωματεύσεων σε τρίτο πρόσωπο, αντίδικο του υποκειμένου των δεδομένων, προκειμένου αυτό να τα χρησιμοποιήσει στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς για τροχαίο ατύχημα. Κριτήριο δε για την χορήγηση της άδειας ή τη μη χορήγηση αυτής συνιστά η αρχή της αναλογικότητας και συνεπώς η άδεια «κατά την κρατήσασα πρακτική εκδίδεται στην περίπτωση που η επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου, μετά από αίτημα του υπεύθυνου επεξεργασίας που αφορά και σε ενδιαφερόμενο τρίτο, υπό την προϋπόθεση ότι το διακυβευόμενο συμφέρον του τρίτου υπερέχει ή τουλάχιστον προστατεύεται ειδικώς από το δίκαιο παράλληλα με το συμφέρον του υποκειμένου των δεδομένων, τηρουμένων των αρχών της προσφορότητας, αναγκαιότητας και αναλογικότητας»²⁴.

Μολαταύτα, έχουν διατυπωθεί αμφιβολίες ως προς τη σύμφωνη με την σχετική Οδηγία ερμηνεία της ανωτέρω διάταξης(αρ.7 παρ.2γ Ν.2472/97), όταν η διαβίβαση δεδομένων υγείας γίνεται προς τρίτα πρόσωπα και δεν γίνεται χρήση τους από τον ίδιο τον υπεύθυνο επεξεργασίας. Συγκεκριμένα, η επεξεργασία των δεδομένων υγείας είναι αναμφίβολά επιτρεπτή προς αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου του ίδιου του υπεύθυνου επεξεργασίας. Έτσι, για παράδειγμα, νοσηλευτικό ίδρυμα ως υπεύθυνος επεξεργασίας νομιμοποιείται, κατόπιν άδειας της ΑΠΔΠΧ, να χρησιμοποιήσει δεδομένα υγείας προς αντίκρουση αγωγής για πλημμελή παροχή ιατρικών υπηρεσιών. Ωστόσο, ως προς την χρησιμοποίηση των δεδομένων υγείας για τους ίδιους σκοπούς της αναγνώρισης, άσκησης ή υπεράσπισης δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου από τρίτο πρόσωπο και όχι από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, έχει διατυπωθεί και η άποψη ότι η Οδηγία 95/46/EK «δεν είχε υπόψη της τον τρίτο και όπου το συμφέρον του τρίτου αποτελεί νόμιμη προϋπόθεση επεξεργασίας αυτό αναφέρεται ρητώς (βλ. αρ.7 στοιχ.στ', αρ.8

²⁴ Γνωμοδότηση της Αρχής υπ'αριθμ.6/2013.

παρ.2 στοιχ.γ' Οδηγίας 95/46/EK)». Κατά την άποψη αυτή, αντίθετη ερμηνεία διευρύνει σημαντικά τα όρια της επεξεργασίας εις βάρος του υποκειμένου των δεδομένων²⁵.

β) Η επεξεργασία αφορά θέματα υγείας και εκτελείται από πρόσωπο που ασχολείται κατ' επάγγελμα με την παροχή υπηρεσιών υγείας και υπόκειται σε καθήκον εχεμύθειας ή σε συναφείς κώδικες δεοντολογίας, υπό τον όρο ότι η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την ιατρική πρόληψη, διάγνωση, περίθαλψη ή τη διαχείριση υπηρεσιών υγείας (αρ.7 παρ.2δ Ν.2472/97).

Δυνάμει της βασικής αυτής διάταξης νομιμοποιείται η επεξεργασία δεδομένων υγείας από ιδιώτες ιατρούς, νοσοκομεία και άλλους φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας. Στην εν λόγω περίπτωση, είναι σύνηθες η άνευ συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων επεξεργασία, που αφορά θέματα υγείας, εφόσον εκτελείται από πρόσωπο που ασχολείται κατ' επάγγελμα με την παροχή υπηρεσιών υγείας και υπόκειται σε καθήκον επαγγελματικής εχεμύθειας, ήτοι εκτελείται η επεξεργασία από ιατρούς, νοσοκόμους, μαίες, φαρμακοποιούς και λοιπούς επαγγελματίες υγείας, καθώς και από τα συμπράττοντα βοηθητικά πρόσωπα των ανωτέρω επαγγελματιών. Η παραβίαση της επαγγελματικής εχεμύθειας των προσώπων αυτών συγκαταλέγεται στις ποινικά κολάσιμες πράξεις παραβίασης απορρήτων του σχετικού κεφαλαίου του Ποινικού Κώδικα. Δυνάμει, συγκεκριμένα, του άρθρου 371 ΠΚ «...γιατροί, μαίες, νοσοκόμοι, φαρμακοποιοί και άλλοι στους οποίους κάποιος εμπιστεύονται συνήθως λόγω του επαγγέλματος τους ή της ιδιότητάς τους ιδιωτικά απόρρητα, καθώς και οι βοηθοί των προσώπων αυτών, τιμωρούνται με χρηματική ποινή ή φυλάκιση ενός έτους αν φανερώσουν ιδιωτικά απόρρητα που τους τα εμπιστεύτηκαν ή που τα έμαθαν λόγω του επαγγέλματος ή της ιδιότητάς τους».

Η τήρηση του ιατρικού απορρήτου συνιστά δεοντολογική και νομική υποχρέωση του ιατρού, ενώ για την παραβίαση της ο ιατρός υπέχει ποινική,

²⁵ Ζωή Καρδασιάδου, Ιατρικό Απόρρητο, πληροφορίες που αφορούν προσωπικά δεδομένα, ηλεκτρονικός φάκελος και αρχεία νοσοκομείων, πρακτικά ημερίδας 29-6-2006-Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2006.

αστική και πειθαρχική ευθύνη. Η τήρηση ιατρικού απορρήτου προβλέπεται από το άρθρο 13 του ν. 3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας), το οποίο ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι «1. Ο ιατρός οφείλει να τηρεί αυστηρά απόλυτη εχεμύθεια για οποιοδήποτε στοιχείο υποπίπτει στην αντίληψή του ή του αποκαλύπτει ο ασθενής ή τρίτοι, στο πλαίσιο της άσκησης των καθηκόντων του, και το οποίο αφορά στον ασθενή ή τους οικείους του. 2. Για την αυστηρή και αποτελεσματική τήρηση του ιατρικού απορρήτου, ο ιατρός οφείλει: α) να ασκεί την αναγκαία εποπτεία στους βοηθούς, στους συνεργάτες ή στα άλλα πρόσωπα που συμπράττουν ή συμμετέχουν ή τον στηρίζουν με οποιονδήποτε τρόπο κατά την άσκηση του λειτουργήματός του και β) να λαμβάνει κάθε μέτρο διαφύλαξης του απορρήτου και για το χρόνο μετά τη με οποιονδήποτε τρόπο παύση ή λήξη άσκησης του λειτουργήματός του». Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ ως «ιδιωτικό απόρρητο» του άρθρου 371 ΠΚ μπορεί να νοηθεί και απόρρητη πληροφορία, η οποία αφορά τρίτο πρόσωπο, ενώ το ιατρικό απόρρητο αναφέρεται σε πληροφορία που αφορά στενότερα τον ασθενή ή τους οικείους του. Στο ίδιο ως άνω άρθρο 13 του ν. 3418/2005, προβλέπονται και οι λόγοι άρσης του ιατρικού απορρήτου, ήτοι η συγκατάθεση του ασθενούς, η εκπλήρωση νομικού καθήκοντος, η διαφύλαξη έννομου ή άλλου δημοσίου συμφέροντος και η κατάσταση ανάγκης ή άμυνας.

Επιπρόσθετα, το ιατρικό απόρρητο είναι ευρύτερη έννοια σε σχέση με την έννοια των ευαίσθητων εν γένει προσωπικών δεδομένων. Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, το θεσμικό πλαίσιο προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφαρμόζεται στις περιπτώσεις αυτοματοποιημένης ή μη επεξεργασίας, η οποία επεξεργασία θα πρέπει να αφορά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που έχουν αρχειοθετηθεί ή πρόκειται να **αρχειοθετηθούν**. Αντίθετα, το ιατρικό απόρρητο αφορά μια γενικότερη υποχρέωση εχεμύθειας του ιατρού για οποιαδήποτε πληροφορία υποπέσει στην αντίληψή του στα πλαίσια της ιατρικής σχέσης μεταξύ αυτού και του ασθενούς. Έτσι, ενώ κάθε προσβολή των δεδομένων υγείας ως ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων συνιστά ταυτόχρονα παραβίαση του ιατρικού απορρήτου, κάθε παραβίαση του ιατρικού απορρήτου δεν συνιστά προσβολή ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Η παραβίαση του ιατρικού απορρήτου

δηλαδή δεν αφορά πάντα αρχειοθετημένα δεδομένα υγείας που τυγχάνουν επεξεργασίας κατά την έννοια του Ν.2472/97.

Επιπροσθέτως, όπως προβλέπεται και από το αρ.13,παρ.6 του Ν.3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας) η υποχρέωση εχεμύθειας του ιατρού (το ιατρικό απόρρητο) εξακολουθεί να υφίσταται και μετά το θάνατο του ασθενούς, ενώ αντίθετα στο θεσμικό πλαίσιο προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εμπίπτουν προσωπικά εν γένει δεδομένα που αφορούν ζώντα φυσικά πρόσωπα. Συγκεκριμένα, στο αρ.2 παρ.γ' του Ν.2472/1997, προβλέπεται ότι υποκείμενο των προσωπικών δεδομένων είναι το φυσικό πρόσωπο, στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα, η ταυτότητα του οποίου είναι γνωστή ή μπορεί να προσδιοριστεί. Η δε έννοια του «φυσικού προσώπου» καθορίζεται στο αρ. 35 ΑΚ, δυνάμει του οποίου "Το πρόσωπο αρχίζει να υπάρχει μόλις γεννηθεί ζωντανό και παύει να υπάρχει μετά το θάνατό του." Επομένως, μετά θάνατον δεν υφίσταται φυσικό πρόσωπο νομικώς και συνακόλουθα οι πληροφορίες που αναφέρονται σε θανόντες δεν μπορούν να θεωρηθούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Όπως έχει κριθεί και από την ΑΠΔΠΧ²⁶ η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων θανόντος δεν εμπίπτει στις διατάξεις του ν.2472/1997 για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Συνεπώς, για τα σχετικά αιτήματα χορήγησης αντιγράφων ιατρικού φακέλου αποβιώσαντος ασθενούς σε τρίτο βρίσκουν εφαρμογή οι προβλέψεις των άρθρων 13 παρ. 6 και 14 παρ. 8 του ν.3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας).

Πάντως, ιδιώτες ιατροί και νοσηλευτικά ιδρύματα είναι εκ του νόμου υπόχρεοι να τηρούν ιατρικό αρχείο, ηλεκτρονικό ή μη, για την τήρηση του οποίου εφαρμόζονταν οι διατάξεις του ν. 2472/1997. Συγκεκριμένα, η τήρηση ιατρικού αρχείου προβλέπεται από το άρθρο 14 του ν. 3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας), το οποίο ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι «1. Ο ιατρός υποχρεούται να τηρεί ιατρικό αρχείο, σε ηλεκτρονική ή μη μορφή, το οποίο περιέχει δεδομένα που συνδέονται αρρήκτως ή αιτιωδώς με την ασθένεια ή

²⁶ Βλ. σχετικές αποφάσεις ΑΠΔΠΧ 100/2001, 32/2006, 44/2009, 38/2010.

την υγεία των ασθενών του. Για την τήρηση του αρχείου αυτού και την επεξεργασία των δεδομένων του εφαρμόζονται οι διατάξεις του ν. 2472/1997.

2. Τα ιατρικά αρχεία πρέπει να περιέχουν το ονοματεπώνυμο, το πατρώνυμο, το φύλο, την ηλικία, το επάγγελμα, τη διεύθυνση του ασθενή, τις ημερομηνίες της επίσκεψης, καθώς και κάθε άλλο ουσιώδες στοιχείο που συνδέεται με την παροχή φροντίδας στον ασθενή, όπως, ενδεικτικά και ανάλογα με την ειδικότητα, τα ενοχλήματα της υγείας του και το λόγο της επίσκεψης, την πρωτογενή και δευτερογενή διάγνωση ή την αγωγή που ακολουθήθηκε.

3. Οι κλινικές και τα νοσοκομεία τηρούν στα ιατρικά τους αρχεία και τα αποτελέσματα όλων των κλινικών και παρακλινικών εξετάσεων.

4. Η υποχρέωση διατήρησης των ιατρικών αρχείων ισχύει: α) στα ιδιωτικά ιατρεία και τις λοιπές μονάδες πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας του ιδιωτικού τομέα, για μία δεκαετία από την τελευταία επίσκεψη του ασθενή και β) σε κάθε άλλη περίπτωση, για μία εικοσαετία από την τελευταία επίσκεψη του ασθενή.»

Σημειωτέον δε ότι η τήρηση του ως άνω ιατρικού αρχείου, δυνάμει του ν. 2472/1997, δεν προϋποθέτει προηγούμενη γνωστοποίηση στην ΑΠΔΠΧ ή άδεια από αυτήν. Πιο συγκεκριμένα, ο ιδιώτης ιατρός απαλλάσσεται από την υποχρέωση γνωστοποίησης και λήψης άδειας από την ΑΠΔΠΧ για τα αρχεία που τηρεί για την παροχή ιατρικής φροντίδας στους ασθενείς του (άρθρο 7Α στοιχείο δ' εδ. α' του ν. 2472/1997). Αντίθετα, η επεξεργασία δεδομένων υγείας που διενεργείται από νοσηλευτικά ιδρύματα, ως υπεύθυνους επεξεργασίας, πρέπει να γνωστοποιείται στην ΑΠΔΠΧ και να λαμβάνεται προηγούμενη σχετική άδεια (άρθρα 6, 7 § 2 στοιχείο δ' και 7Α § 1 στοιχείο δ' εδ. γ' του ν. 2472/1997).

Επιπλέον προϋπόθεση της νομιμότητας επεξεργασίας, που αφορά θέματα υγείας, πέραν της εκτέλεσης της από πρόσωπο που ασχολείται κατ' επάγγελμα με την παροχή υπηρεσιών υγείας και δεσμεύεται από επαγγελματικό απόρρητο, συνιστά η αναγκαιότητα της εν λόγω επεξεργασίας εν όψει συγκεκριμένα προβλεπόμενων σκοπών (αρχή αναγκαιότητας της επεξεργασίας και αρχή δεσμευτικότητας του σκοπού). Συγκεκριμένα, η επεξεργασία θα πρέπει να είναι απαραίτητη για την ιατρική πρόληψη, διάγνωση, περίθαλψη ή τη διαχείριση υπηρεσιών υγείας (αρ.7 παρ.2γ Ν.2472/97). Η επεξεργασία για σκοπούς διαφορετικούς από τους

περιοριστικά στη διάταξη αυτή αναφερόμενους, επιτρέπεται μόνο με συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων ή άνευ αυτής στις λοιπές προβλεπόμενες στο αρ.7 Ν.2472/97 περιπτώσεις.

Η εν λόγω διάταξη βρίσκει εφαρμογή σε πλήθος περιπτώσεων επεξεργασίας δεδομένων υγείας. Στη διάταξη αυτή υπάγεται, για παράδειγμα, η χρήση «έξυπνων καρτών υγείας» δηλαδή ηλεκτρονικών καρτών υγείας, που περιλαμβάνουν το ιατρικό ιστορικό των ασφαλισμένων-κατόχων τους. Άλλο παράδειγμα, που απασχόλησε την ΑΠΔΠΧ, συνιστά το ατομικό δελτίο υγείας του μαθητή. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη με αριθμ. 17/2003 απόφαση της ΑΠΔΠΧ αφενός η συμπλήρωση και η αρχειοθέτηση του ατομικού δελτίου υγείας του μαθητή εξυπηρετούν «την ιατρική πρόβλεψη της υγείας των μαθητών και συνιστούν πράξεις διαχείρισης υπηρεσιών υγείας» και συνεπώς είναι επιτρεπτή η σχετική επεξεργασία και αφετέρου η τήρηση του σχετικού αρχείου πρέπει για να είναι σύλληπη να γίνεται από πρόσωπο δεσμευμένο με το ιατρικό απόρρητο. «Αν, επομένως, δεν υπάρχει σχολίατρος σε κάθε σχολείο, ο οποίος θα είναι αποκλειστικά υπεύθυνος για το αρχείο αυτό, τότε θα πρέπει η τήρησή του να γίνεται σε άλλη σχολική υπηρεσία, στην οποία θα υπάρχει σχολίατρος. Διαφορετικά, η τήρηση του αρχείου αυτού σε κάθε σχολείο δεν είναι νόμιμη.» Ευνόητη επιπλέον προϋπόθεση της σύλληπης επεξεργασίας και στις εν λόγω περιπτώσεις επεξεργασίας είναι η λήψη άδειας από την ΑΠΔΠΧ.

Σχετικά, δυνάμει της από 3.7.2000 απόφασης της ΑΠΔΠΧ σχετικά με τη Δυνατότητα πρόσβασης των Ασφαλιστικών Οργανισμών αρμοδιότητας Γεν. Γραμματείας Κοιν. Ασφαλίσεων και του Δημοσίου στα αρχεία των οροθετικών και ασθενών με λοίμωξη HIV/AIDS του Κέντρου Ελέγχου Ειδικών Λοιμώξεων (Κ.Ε.Ε.Λ.) η ΑΠΔΠΧ έκρινε ότι οι ασφαλιστικοί οργανισμοί εμπίπτουν στην εξαίρεση του ως άνω άρθρου 7 παρ. 2 εδ. δ, διότι ασχολούνται με την διαχείριση των υπηρεσιών υγείας και επέτρεψε, υπό προϋποθέσεις αναφερόμενες στην εν λόγω απόφαση, πρόσβαση στα αρχεία οροθετικών ελεγκτή ιατρού πρώτης βαθμίδας χωρίς κατ'αρχήν ενημέρωση του ιατρού αυτού για το όνομα του ασθενή.

γ) Η επεξεργασία εκτελείται από Δημόσια Αρχή και είναι αναγκαία είτε αα) για λόγους εθνικής ασφάλειας, είτε ββ) για την εξυπηρέτηση των αναγκών της εγκληματολογικής ή σωφρονιστικής πολιτικής που αφορά τη διακρίβωση εγκλημάτων, ποινικές καταδίκες ή μέτρα ασφάλειας είτε γγ) για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας ή για την άσκηση δημόσιου ελέγχου κοινωνικών παροχών (αρ.7 παρ.2ε Ν.2472/97)

Η άνευ συγκατάθεσης επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων για τους ανωτέρω λόγους επιτρέπεται χάριν του δημοσίου συμφέροντος. Το δημόσιο συμφέρον συνιστά αόριστη νομική έννοια, που εξειδικευόμενη δύναται να δικαιολογεί, τηρουμένων και των λοιπών προϋποθέσεων, την κάμψη του προστατευτικού πλαισίου των ατομικών δικαιωμάτων. Όπως προαναφέρθηκε, σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι περιορισμοί των συνταγματικά κατοχυρωμένων ατομικών δικαιωμάτων πρέπει να είναι: γενικοί, αντικειμενικοί, να δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου συμφέροντος, να τελούν σε πρόδηλη λογική συνάφεια με το σκοπό αυτό, να υπακούουν στην αρχή της αναλογικότητας (να είναι δηλαδή περιορισμοί πρόσφοροι, κατάλληλοι και αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού) και να μην θίγουν τον «πυρήνα» του δικαιώματος.

Η εξυπηρέτηση των αναγκών της εθνικής ασφάλειας, εγκληματολογικής ή σωφρονιστικής πολιτικής, η προστασία της δημόσιας υγείας ή η άσκηση δημόσιου ελέγχου κοινωνικών παροχών ως νόμιμοι σκοποί επεξεργασίας δεδομένων υγείας από Δημόσια Αρχή άνευ συγκατάθεσης του υποκειμένου δεν νομιμοποιούν πάντοτε την εν λόγω επεξεργασία. Ερευνάται ad hoc η σχέση του μέσου επεξεργασίας προς το σκοπό αυτής, κατά την αρχή της αναλογικότητας. Έτσι, επί παραδείγματι, η ΑΠΔΠΧ έκρινε ότι θα μπορούσε ο σκοπός επεξεργασίας να είναι νόμιμος στην περίπτωση της διαβίβασης στοιχείων ταυτότητας αλλοδαπών από διευθυντές κλινικών και θεραπευτηρίων στην αστυνομική αρχή ή την υπηρεσία αλλοδαπών και μετανάστευσης προς εξυπηρέτηση των αναγκών της εγκληματολογικής ή σωφρονιστικής πολιτικής, το χρησιμοποιούμενο μέσο όμως, η ως άνω διαβίβαση στοιχείων ταυτότητας εισαγόμενων σε νοσηλευτικό ίδρυμα αλλοδαπών ασθενών, κρίθηκε απρόσφορο και

«δυσανάλογα περιοριστικό» ²⁷ . Σημειωτέον ότι η εν λόγω διαβίβαση στοιχείων αφενός μεν προβλεπόταν δυνάμει του αρ.54 του ν.2910/2001, αφετέρου δε αφορούσε κατ' αρχήν απλά δεδομένα, τα στοιχεία ταυτότητας των εν λόγω προσώπων, τα οποία, σύμφωνα με το σκεπτικό της εν λόγω απόφασης, καθίστανται ευαίσθητα δεδομένα (δεδομένα υγείας) εάν έστω έμμεσα προκύπτει ότι ο συγκεκριμένος αλλοδαπός πάσχει από κάποια ασθένεια.

Ως προς τα θέματα εθνικής ασφάλειας, θα πρέπει, περαιτέρω, να διευκρινισθεί ότι η χώρα μας είναι μέλος του «χώρου Σένγκεν», για τη διασφάλιση της ασφάλειας εντός του οποίου έχει ενισχυθεί η συνεργασία και ο συντονισμός μεταξύ των αστυνομικών υπηρεσιών και των δικαστικών αρχών κατά τα προβλεπόμενα σε υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις, διατάξεις υπερισχύουσες εν προκειμένω και του Ν.2472/97. Πιο αναλυτικά, η Συμφωνία Σένγκεν είχε ως στόχο την σταδιακή κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα των συμβεβλημένων χωρών και υπεγράφη αρχικά μεταξύ Γαλλίας, Γερμανίας, Βέλγιου, Λουξεμβούργου και Κάτω Χώρων την 14η Ιουνίου 1985. Στη συνέχεια, την 19η Ιουνίου 1990 υπεγράφη η Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν και τέθηκε σε εφαρμογή το 1995, με αποτέλεσμα οι έλεγχοι να μεταφερθούν στα ενιαία εξωτερικά σύνορα των συμβαλλομένων μερών. Πρόκειται για διακυβερνητικές συμφωνίες στις οποίες προσχώρησε μετέπειτα η Ελλάδα, καθώς και άλλες χώρες, δυνάμει Συμφωνιών Προσχώρησης. Η Συμφωνία Σένγκεν απέκτησε υπερνομοθετική ισχύ μετά την κύρωσή της με το ν.2514/1997, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο αρ.28,1 του Συντάγματός μας. Το λεγόμενο «κεκτημένο Σένγκεν» ήδη έχει ενσωματωθεί και στο θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δυνάμει της Συνθήκης του Άμστερνταμ (1997), με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί περαιτέρω η νομοθεσία Σένγκεν επί τη βάση της παραγωγής πλέον δευτερογενούς ευρωπαϊκού δικαίου, όπως ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ(ΕΚ) με αριθμ.1987/2006 της 20ής Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τη δημιουργία, τη λειτουργία και τη χρήση του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς (SISII).

²⁷ Υπ'αριθμ.86/2001 απόφαση ΑΠΔΠΧ.

Επιπρόσθετα, δυνάμει του αρ.92 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν, δημιουργήθηκε το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν, ένα κοινό δηλαδή μεταξύ των συμβαλλομένων μερών Σύστημα Πληροφοριών, αντικείμενο του οποίου αποτελεί, δυνάμει του αρ.93 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν, η προστασία της δημοσίας τάξεως και ασφαλείας, περιλαμβανομένης και της κρατικής ασφάλειας και η εφαρμογή των διατάξεων της άνω σύμβασης για την κυκλοφορία των προσώπων στην επικράτεια των συμβαλλομένων μερών, χρησιμοποιώντας πληροφορίες που διαβιβάζονται μέσω του εν λόγω συστήματος. Ακολουθως, δυνάμει του αρ.94 της άνω Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν ορίζονται ρητά οι κατηγορίες προσωπικών δεδομένων που καταχωρούνται στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν. Συγκεκριμένα, «για τα πρόσωπα, μπορούν να εισάγονται κατ' ανώτατο όριο τα ακόλουθα στοιχεία:α) το επώνυμο και το όνομα· ενδεχόμενα συναφή στοιχεία καταγράφονται ξεχωριστά·β) τα ιδιαίτερα, αντικειμενικά και αναλλοίωτα φυσικά χαρακτηριστικά·γ) το πρώτο γράμμα του δεύτερου ονόματος·δ) η ημερομηνία και ο τόπος γεννήσεως·ε) το φύλο·στ) η ιθαγένεια·ζ) η ένδειξη ότι τα υπόψη πρόσωπα είναι οπλισμένα·η) η ένδειξη ότι τα υπόψη πρόσωπα είναι βίαια·θ) ο λόγος της σιμάνσεως·ι) η στάση που ενδείκνυται να τηρηθεί. Άλλες αναφορές, και ειδικότερα τα στοιχεία που αναφέρονται στο άρθρο 6 πρώτο εδάφιο της σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης, της 28ης Ιανουαρίου 1981, για την προστασία των προσώπων έναντι της αυτόματης επεξεργασίας στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα, δεν επιτρέπονται». Η σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης, της 28ης Ιανουαρίου 1981 είναι η γνωστή ως «Σύμβαση 108», για την οποία έγινε λόγος ανωτέρω, ενώ μεταξύ των αναφερομένων στο άρθρο 6 πρώτο εδάφιο αυτής περιλαμβάνονται και τα δεδομένα υγείας. Προκύπτει, κατά τα ανωτέρω, ότι απαγορεύεται τα δεδομένα υγείας να καταχωρούνται στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν. Ανάλογη πρόβλεψη περιλαμβάνει και ο ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΕ με αριθ.1987/2006 της 20^{ης} Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τη δημιουργία, τη λειτουργία και τη χρήση του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς (SISII), στο αρ.20 του οποίου ορίζονται περιοριστικά τα προσωπικά δεδομένα στα οποία περιορίζονται οι καταχωρίσεις στο SISII.

δ) Η επεξεργασία πραγματοποιείται για ερευνητικούς και επιστημονικούς αποκλειστικά σκοπούς και υπό τον όρο ότι τηρείται η ανωνυμία και λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων στα οποία αναφέρονται (αρ.7 παρ.2στ' Ν.2472/97).

Εν προκειμένω, το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων (9Α του Συντάγματος) συναντά περιορισμούς εν όψει του δικαιώματος της ελευθερίας της έρευνας. Η ελευθερία της επιστήμης και της έρευνας, άλλωστε, είναι επίσης συνταγματικά κατοχυρωμένη (άρθρο 16 του Συντάγματος²⁸). Ταυτόχρονα, η επιστημονική έρευνα συνιστά νόμιμο σκοπό επεξεργασίας κατά την έννοια του άρθρου 4 του Ν. 2472/97. Στην περίπτωση, άλλωστε, της επιστημονικής έρευνας η επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων και στενότερα στην περίπτωση της ιατρικής έρευνας η επεξεργασία δεδομένων υγείας είναι αναπόφευκτη, γι' αυτό και στην ελληνική αλλά και σε άλλες έννομες τάξεις υφίστανται ειδικές ρυθμίσεις.

Κατ'αρχήν η έγγραφη και ρητή συγκατάθεση των υποκειμένων των δεδομένων θα πρέπει να αναζητείται και στις περιπτώσεις επεξεργασίας για ερευνητικούς ή επιστημονικούς σκοπούς. Ωστόσο, το άρθρο 7 παρ. 2 στ του Ν. 2472/97 προβλέπει τη δυνατότητα της επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων χωρίς συγκατάθεση του υποκειμένου υπό ορισμένες προϋποθέσεις δηλαδή: α) της τήρησης της ανωνυμίας και β) της λήψης των απαραίτητων μέτρων για την προστασία των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων²⁹.

Η λήψη συγκατάθεσης, ωστόσο, δεν είναι δυνατή σε μεγάλης κλίμακας αναδρομικές μελέτες, ήτοι μελέτες στοιχείων συλλεγέντων σε παρελθόντα χρόνο κατά τη διάρκεια της νοσηλείας των ασθενών. Ουσιαστικά, η ΑΠΔΠΧ χορηγούσε άδεια, ώστε να πραγματοποιηθεί το ερευνητικό έργο σε αυτές τις περιπτώσεις υπό τις εξής προϋποθέσεις: η πρόσβαση στους φακέλους

²⁸ Αρ.16Σ: Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους.

²⁹ Υπ' αριθμ.47/2004 απόφαση ΑΠΔΠΧ.

ασθενών να γίνεται στο χώρο του αρχείου του νοσοκομείου και να ελέγχεται από συγκεκριμένο υπάλληλο, να εξάγονται από τους φακέλους μόνο τα απαραίτητα στοιχεία για την πραγματοποίηση της εκάστοτε έρευνας και η ανωνυμοποίηση των δεδομένων των ασθενών να γίνει ήδη στο στάδιο της πρόσβασης στα δεδομένα, εφόσον δεν είναι απαραίτητη η ταυτοποίηση του ασθενή για τη διεξαγωγή του ερευνητικού έργου³⁰.

Η πρόσβαση στα αρχεία του νοσηλευτικού ιδρύματος για το σκοπό της διενέργειας επιστημονικής έρευνας προϋπέθετε ότι το νοσηλευτικό ίδρυμα είχε αιτηθεί και λάβει την σχετική άδεια της ΑΠΔΠΧ για να επιτραπεί η πρόσβαση του ερευνητή στα αρχεία του. Στην περίπτωση των «τρίτων»-ερευνητών που ζητούσαν πρόσβαση στα αρχεία του υπευθύνου επεξεργασίας, απαιτούνταν η έκδοση δύο αδειών: μία προς τον υπεύθυνο επεξεργασίας-κάτοχο του αρχείου για την εξαγωγή ευαίσθητων δεδομένων από το αρχείο του και μία δεύτερη προς τον ερευνητή για τα ευαίσθητα δεδομένα που θα συλλέξει. Στην τελευταία περίπτωση καθίσταται ο ίδιος ο ερευνητής υπεύθυνος επεξεργασίας των δεδομένων αυτών για τον σκοπό της διεξαγωγής επιστημονικής έρευνας³¹. Η ΑΠΔΠΧ με τη σχετική άδεια καθόριζε, όπως προαναφέρθηκε, τους όρους και τις προϋποθέσεις για την προστασία των δικαιωμάτων των ασθενών (ανωνυμοποίηση δεδομένων, καταγραφή των δεδομένων εντός του χώρου του νοσηλευτικού ιδρύματος, κ.λπ.)³². Η προϋπόθεση της πρόσβασης των ερευνητών στο σχετικό αρχείο εντός των χώρων τήρησής του διασφαλίζει ότι δεν εκφεύγουν προσωπικά δεδομένα από τη σφαίρα επιρροής του υπευθύνου επεξεργασίας-κατόχου του αρχείου³³.

Φαίνεται ωστόσο ότι η ανωνυμοποίηση πριν από την δημοσιοποίηση των πορισμάτων της έρευνας και όχι ήδη κατά το στάδιο της πρόσβασης στα δεδομένα βαίνει υπέρ της αποτελεσματικότερης διαχείρισης επιστημονικής

³⁰ Ζωή Καρδασιάδου, Ιατρικό Απόρρητο, πληροφορίες που αφορούν προσωπικά δεδομένα, ηλεκτρονικός φάκελος και αρχεία νοσοκομείων, πρακτικά ημερίδας 29-6-2006-Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2006.

³¹ Βλ. απόφαση ΑΠΔΠΧ 31/2013.

³² Βλ. ιδίως αποφάσεις ΑΠΔΠΧ 46/2004, 47/2004, 32/2006, 54/2008, 63/2009, 10/2011 και 121/2011.

³³ Βλ. απόφαση ΑΠΔΠΧ 24 / 2018.

έρευνας, η οποία εν πολλοίς δυσχεραίνει όταν δεν είναι επιτρεπτή η συνεχής πρόσβαση σε ονομαστικά αρχεία και ως εκ τούτου «σταδιακά έλαβε χώρα σημαντική μεταστροφή της πράξης της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα υπέρ της πληρέστερης κατοχύρωσης της επιστημονικής ελευθερίας. Ενώ δηλαδή παλαιότερα η Αρχή απαιτούσε τα έγγραφα με τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα (πχ. Ιατρικά αρχεία δημόσιου νοσοκομείου) να τίθενται ανωνυμοποιημένα στη διάθεση του ερευνητή, τώρα πλέον στις άδειες της Αρχής δεν τίθεται ο όρος αυτός και η ανωνυμοποίηση επιβάλλεται πριν από την καθ' οιονδήποτε τρόπο δημοσιοποίηση των πορισμάτων της έρευνας»³⁴

ε) Η επεξεργασία αφορά δεδομένα δημοσίων προσώπων, εφόσον αυτά συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος ή τη διαχείριση συμφερόντων τρίτων και πραγματοποιείται αποκλειστικά για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Η άδεια της αρχής χορηγείται μόνο εφόσον η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος καθώς και στο πλαίσιο καλλιτεχνικής έκφρασης και εφόσον δεν παραβιάζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής(αρ.7 παρ.2 στ' Ν.2472/97).

Στη συγκεκριμένη περίπτωση η άνευ συγκατάθεσης του υποκειμένου επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, κατόπιν άδειας της ΑΠΔΠΧ επιτρέπεται όταν: α) η επεξεργασία αφορά δεδομένα δημοσίων προσώπων, β) τα δεδομένα αυτά συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος ή τη διαχείριση συμφερόντων τρίτων και γ) η επεξεργασία πραγματοποιείται αποκλειστικά για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Περαιτέρω, προβλέπεται ότι προκειμένου να χορηγηθεί η άδεια της αρχής θα πρέπει δ) η επεξεργασία να είναι απολύτως αναγκαία για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος καθώς και στο πλαίσιο καλλιτεχνικής έκφρασης και ε) να μην

³⁴ Σπ.Βλαχόπουλος σε: Λεωνίδας Κοτσαλής, Κωνσταντίνος Μενουδάκος, Γενικός κανονισμός για την προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) : νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.53.

παραβιάζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής(αρ.7 παρ.2 στ' Ν.2472/97).

Ως «δημόσια πρόσωπα» νοούνται «τα πρόσωπα στα οποία έχει αποδοθεί δημόσια εξουσία, αλλά και τα επονομαζόμενα πρόσωπα απόλυτης επικαιρότητας, ήτοι τα πρόσωπα που κατέχουν μια ιδιαίτερη θέση στην κοινωνία, διατηρώντας ισχύ και ασκώντας επιρροή στα κοινωνικά δρώμενα, όπως είναι οι πολιτικοί, οι καλλιτέχνες κλπ³⁵». Ως δημόσια πρόσωπα κατά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου νοούνται τα πρόσωπα που κατέχουν δημόσια θέση ή/και χρησιμοποιούν δημόσιο χρήμα ή ακόμα και όλοι όσοι διαδραματίζουν ρόλο στη δημόσια ζωή είτε την πολιτική, την οικονομική, την καλλιτεχνική, την κοινωνική, την αθλητική ή οποιουδήποτε άλλου τομέα της δημόσιας ζωής (βλ. απόφαση ΕΔΔΑ Καρολίνα του Ανόβερου κατά Γερμανίας, 24.6.2004). Ως «άτομα στα οποία έχει αποδοθεί δημόσια εξουσία» θεωρούνται από την ελληνική νομολογία, «σε μια δημοκρατική κοινωνία τα άτομα τα οποία αποφασίζουν να αναλάβουν οποιαδήποτε θέση που θεωρείται ή μπορεί να θεωρηθεί ότι αφορά το δημόσιο βίο και προδήλως τέτοια είναι η θέση του κυβερνητικού επιτρόπου έστω και προσωρινού, μιας Τράπεζας, υπόκεινται στον αμείλικτο έλεγχο του τύπου, τον οποίο, εφ' όσον δεν θίγει ανεπίτρεπτα την τιμή ή την υπόληψή τους, είναι υποχρεωμένα να ανεχθούν (ΕφΑθ 9975/1985, ΕφΑθ 3129/1998, ΕφΑθ 8908/1988)³⁶.

Το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης στις εν λόγω περιπτώσεις δύναται να προσκρούει αφενός στην ελευθερία του πληροφορείσθαι που ερείδεται στο συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα στην πληροφορία (5^Α Σ), αποτελώντας την παθητική πλευρά του σχετικού δικαιώματος αφετέρου στο δικαίωμα του τύπου να ενημερώνει το κοινό. Άλλωστε «η αξίωση του κοινού για ενημέρωση δεν απορρέει ρητά από το Σύνταγμα, είναι όμως αναγκαία για την ενεργοποίηση του δικαιώματος συμμετοχής καθενός στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 του Συντάγματος³⁷». Στην σχετική υπ' αριθμ. 100/2000 απόφασή της η ΑΠΔΠΧ, κάνοντας in concreto στάθμιση μεταξύ των

³⁵ Ιωάννης Ιγγλεζάκης, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, Εκδόσεις Αντ.Σάκκουλα, 2004, σελ 245

³⁶ Υπ' αριθμ.26/2007 απόφαση ΑΠΔΠΧ

³⁷ Απόφαση από 26.1.2000 της ΑΠΔΠΧ

ανωτέρω συνταγματικών δικαιωμάτων έκρινε ότι «η αξίωση του κοινού για ενημέρωση δεν φτάνει μέχρι του σημείου να απαιτεί να λαμβάνει αυτό γνώση ευαίσθητων δεδομένων, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την προσβολή της αξίας του ανθρώπου με εξευτελισμό ή διαπόμπευση, έστω και αν αυτά είχαν ή όχι σημασία για την θεμελίωση του αξιόποινου χαρακτήρα συγκεκριμένων πράξεων. Παρόμοιος εξευτελισμός θα συνιστούσε κύρωση που βαίνει πέραν από τις ποινές που προβλέπονται από την έννομη τάξη και δεν είναι ανεκτός από αυτή. Την άποψη αυτή διέπουν άλλωστε και οι αρχές δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος που αποτελούν κώδικες επαγγελματικής ηθικής των δημοσιογράφων της ΕΣΗΕΑ στο άρθρο 2 εδ. β του οποίου επιτάσσεται ότι ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει να σέβεται την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια και την ιδιωτική ζωή του ανθρώπου και του πολίτη».

Σύμφωνα δε με τη σχετική με το ζήτημα της στάθμισης μεταξύ του δικαιώματος της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης και της ελευθερίας του πληροφορείσθαι νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατίας «η ελευθερία της έκφρασης και των στοχασμών, όπως και η ελευθερία του πληροφορείν και του πληροφορείσθαι, δεν περιλαμβάνει και την ελευθερία διάδοσης πληροφοριών που ανάγονται στην προστατευόμενη από τα άρθρα 2 § 1 και 9 §1 του Συντάγματος απαραβίαστη σφαίρα της ιδιωτικής ζωής των προσώπων, στον πυρήνα της οποίας ανήκει προδήλως και η ερωτική τους ζωή»³⁸. Το άνω Δικαστήριο φαίνεται να υιοθετεί ουσιαστικά την «θεωρία των σφαιρών της προσωπικότητας» κατ' εφαρμογή της οποίας αναγνωρίζει απόλυτο προβάδισμα στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τον ιδιωτικό βίο, τοποθετώντας την ερωτική ζωή στον πυρήνα της απαραβίαστης σφαίρας της ιδιωτικής ζωής του ατόμου.

Όπως ήδη διευκρινίστηκε ανωτέρω, η ανωτέρω διαδικαστική προϋπόθεση λήψης άδειας του υπεύθυνου επεξεργασίας από την ΑΠΔΠΧ δεν υφίσταται στην περίπτωση της άσκησης του δημοσιογραφικού λειτουργήματος (αρ.7 παρ.2 στ' Ν.2472/97), καθώς «Εάν χορηγούνταν άδεια για την άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος, αυτό θα προσέκρουε στην Συνταγματική

³⁸ Υπ' αρ. 3542/2002 απόφαση Συμβουλίου της Επικρατίας για την ίδια υπόθεση που κρίθηκε από την ΑΠΔΠΧ με την ως άνω υπ' αριθμ. 100/2000 απόφασή της

απαγόρευση για την πρόληψη στην άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος»³⁹.

³⁹ Βλ.Απόφαση 26/2007 της ΑΠΔΠΧ.

7. ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΥΓΕΙΑΣ-GDPR ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΙΚΟΥ ΑΥΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

7.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΣΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ-ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ

Η έννοια της συγκατάθεσης στο θεσμικό πλαίσιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων έχει εξελιχθεί δια του GDPR, ενώ εξειδικεύονται περαιτέρω οι προϋποθέσεις εγκυρότητάς της, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι παρέχεται πράγματι κατ' ελεύθερη βούληση του υποκειμένου των δεδομένων.

Πράγματι ενώ, όπως και στο προϊσχύον δίκαιο, εξ ορισμού η συγκατάθεση πρέπει να είναι ελεύθερη (*freely given*), συγκεκριμένη (*specific*), ρητή (*explicit*) και δοθείσα εν πλήρη επιγνώσει (*informed*), θα προσθέταμε αυτονόητα και προηγηθείσα της επεξεργασίας⁴⁰, ο GDPR προβλέπει επιπρόσθετα παροχή συγκατάθεσης **με δήλωση ή με σαφή θετική ενέργεια (*clear affirmative action*)**. Η δοθείσα δε συγκατάθεση είναι ελεύθερα ανακλητή (άρθρο 7 GDPR). Σαφής θετική ενέργεια, ωστόσο, δεν υφίσταται μόνο στην περίπτωση έγγραφης συγκατάθεσης, αλλά και σε περιπτώσεις προφορικής καταγεγραμμένης δήλωσης ή συγκατάθεσης με ηλεκτρονικά μέσα⁴¹, τουλάχιστον στις συνήθεις περιπτώσεις επεξεργασίας απλών προσωπικών δεδομένων. Σύμφωνα και με την υπ' αριθμ.32 αιτιολογική σκέψη του GDPR «Η συγκατάθεση θα πρέπει να παρέχεται με σαφή θετική ενέργεια, η οποία να συνιστά ελεύθερη, συγκεκριμένη, ρητή και εν πλήρει επιγνώσει ένδειξη της συμφωνίας του υποκειμένου των δεδομένων υπέρ της επεξεργασίας των δεδομένων που το αφορούν, **για παράδειγμα με γραπτή δήλωση**, μεταξύ άλλων με ηλεκτρονικά μέσα, ή με προφορική δήλωση. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει τη συμπλήρωση ενός τετραγωνιδίου κατά την επίσκεψη σε διαδικτυακή ιστοσελίδα, την επιλογή των επιθυμητών τεχνικών

⁴⁰ Ιωάννης Ιγγλεζάκης, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, Εκδόσεις Αντ.Σάκκουλα, 2004, σελ 245

⁴¹ Ομάδα Εργασίας άρθρου 29 (Ομάδα εργασίας που συνεστήθη βάσει του άρθρου 29 της Οδηγίας 95/46/EK), GUIDELINES ON CONSENT UNDER REGULATION 2016/679, σελ.16

ρυθμίσεων για υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών ή μια δήλωση ή συμπεριφορά που δηλώνει σαφώς, στο συγκεκριμένο πλαίσιο, ότι το υποκείμενο των δεδομένων αποδέχεται την πρόταση επεξεργασίας των οικείων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Επομένως, η σιωπή, τα προσυμπληρωμένα τετραγωνίδια ή η αδράνεια δεν θα πρέπει να εκλαμβάνονται ως συγκατάθεση. Η συγκατάθεση θα πρέπει να καλύπτει το σύνολο των δραστηριοτήτων επεξεργασίας που διενεργείται για τον ίδιο σκοπό ή για τους ίδιους σκοπούς. Όταν η επεξεργασία έχει πολλαπλούς σκοπούς, θα πρέπει να δίνεται συγκατάθεση για όλους αυτούς τους σκοπούς. Εάν η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων πρόκειται να δοθεί κατόπιν αιτήματος με ηλεκτρονικά μέσα, το αίτημα πρέπει να είναι σαφές, περιεκτικό και να μην διαταράσσει αδικαιολόγητα τη χρήση της υπηρεσίας για την οποία παρέχεται.»

Στην περίπτωση των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων το προϊσχύον δίκαιο προϋπέθετε ρητή κατά την Οδηγία 95/46/EK, γραπτή κατά το Ν.2472/97 παροχή συγκατάθεσης από το υποκείμενο των δεδομένων, στις περιπτώσεις της κατόπιν συγκατάθεσης κάμψης της απαγόρευσης επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων.

Υπό το ισχύον δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων, η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων ειδικών κατηγοριών, συμπεριλαμβανομένων των δεδομένων υγείας, κατά κανόνα απαγορεύεται (αρ.9 παρ.1 GDPR), ενώ κατ' εξαίρεση επιτρέπεται σε περιοριστικά αναφερόμενες, όπως και στο προϊσχύον δίκαιο περιπτώσεις. Στην περίπτωση που νομιμοποιητικό λόγο επεξεργασίας συνιστά η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων ο GDPR προϋποθέτει επιπρόσθετα της πρόβλεψης ρητής συγκατάθεσης του προϊσχύοντος δικαίου παροχή συγκατάθεσης **με δήλωση ή με σαφή θετική ενέργεια (clear affirmative action)**. Το δε άρθρο 9 του σχεδίου εφαρμοστικού νόμου του GDPR προβλέπει ρητά, ωστόσο, έγγραφη συγκατάθεση προκειμένου να είναι σύννομη η επεξεργασία δεδομένων υγείας. Συγκεκριμένα, βάσει του εν λόγω άρθρου **«Εφόσον η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν την υγεία θεμελιώνεται στη συγκατάθεση του υποκειμένου**

των δεδομένων η συγκατάθεση αυτή είναι ρητή και έγγραφη».

Το νέο θεσμικό πλαίσιο διαπνέεται από την πρόθεση εξασφάλισης της συγκατάθεσης ως πράγματι ελεύθερης ένδειξης βούλησης, προκειμένου να καθίσταται έγκυρη νομιμοποιητική βάση για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και δη προσωπικών δεδομένων ειδικής κατηγορίας.

Υπό το προϋσχόν δίκαιο προκειμένου να περιοριστεί ο κίνδυνος της λεγόμενης «πλασματικής συγκατάθεσης» προβλεπόταν η ακυρότητα της όταν αντιτίθετο στο νόμο ή τα χρηστά ήθη. Πράγματι, «είναι συνήθεις οι περιπτώσεις που η παροχή της συγκατάθεσης επιβάλλεται στο άτομο είτε από τις περιστάσεις είτε από τον υπεύθυνο επεξεργασίας (π.χ. όταν το άτομο θέλει να νοσηλευτεί, να καταρτίσει μια σύμβαση εργασίας ή δανείου ή ασφάλειας ζωής, είναι εκ των πραγμάτων αναγκασμένο να δεχτεί την επεξεργασία των δεδομένων του). Γι' αυτό ο νομοθέτης δεν αρκέστηκε στο γενικό προσδιορισμό «ελεύθερη συγκατάθεση», αλλά επιχειρεί να περιορίσει τους κινδύνους αυτούς, ορίζοντας ότι είναι άκυρη η συγκατάθεση, όταν έχει αποσπασθεί με τρόπο που αντίκειται στο νόμο ή τα χρηστά ήθη»⁴².

Η πρόθεση διασφάλισης πράγματι ελεύθερης και όχι πλασματικά ελεύθερης συγκατάθεσης είναι εμφανής στο νέο θεσμικό πλαίσιο. Στην υπ' αριθμ. 43 αιτιολογική σκέψη του GDPR αναφέρεται: «Για να διασφαλιστεί ότι η συγκατάθεση έχει δοθεί ελεύθερα, η συγκατάθεση δεν θα πρέπει να παρέχει έγκυρη νομική βάση για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, όταν υπάρχει σαφής **ανισότητα** μεταξύ του υποκειμένου των δεδομένων και του υπευθύνου επεξεργασίας, ιδίως στις περιπτώσεις που ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι δημόσια αρχή και είναι επομένως σχεδόν απίθανο να έχει δοθεί η συγκατάθεση ελεύθερα σε όλες τις περιστάσεις αυτής της ειδικής κατάστασης.» Εν προκειμένω δηλαδή η ανισότητα μεταξύ του υποκειμένου των δεδομένων και του υπευθύνου επεξεργασίας αποστερώντας από την συγκατάθεση το στοιχείο της

⁴² Παρόλο που στο αρ.4 GDPR δεν αναφέρεται ρητά ότι η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων θα πρέπει να προηγείται της επεξεργασίας, αυτό εύκολα συνάγεται, άλλωστε και στο αρ.6 παρ.1^α GDPR αναφέρεται «το υποκείμενο των δεδομένων **έχει συναινέσει**».

“ελεύθερης” ένδειξης βούλησης την καθιστά μη έγκυρη νομιμοποιητική βάση για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Η ανισότητα ισχύος ενυπάρχει κατ’εξοχήν στη σχέση ανάμεσα σε μια δημόσια αρχή λειτουργούσα ως υπεύθυνος επεξεργασίας και στους πολίτες ως υποκείμενα δεδομένων.

Σε σχέση με την ισχύ της δοθείσης υπό το προϋσχύον δίκαιο συγκατάθεσης μετά τη θέση σε ισχύ του GDPR η υπ’αριθμ. 171 αιτιολογική σκέψη του GDPR προβλέπει ότι : « Όταν η επεξεργασία βασίζεται σε συγκατάθεση δυνάμει της οδηγίας 95/46/EK, δεν είναι αναγκαία νέα συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων, εάν ο τρόπος με τον οποίο έχει δοθεί η συγκατάθεση είναι σύμφωνος με τους όρους του παρόντος κανονισμού, προκειμένου ο υπεύθυνος επεξεργασίας να συνεχίσει την επεξεργασία μετά την ημερομηνία εφαρμογής του παρόντος κανονισμού». Επομένως, αν πρόκειται για συγκατάθεση δοθείσα υπό το προϋσχύον δίκαιο, η οποία είναι αποδείξιμη και προκύπτει αδιαμφισβήτητα, ήτοι δεν πρόκειται για τεκμαιρόμενη συγκατάθεση, δεν απαιτείται υπό το νέο θεσμικό πλαίσιο να ληφθεί νέα συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων. Νομικά σημαντικό δε είναι να πρόκειται για αποδείξιμη και αδιαμφισβήτητη συγκατάθεση, δεδομένου ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας βαρύνεται με το βάρος απόδειξης της υπάρξεως συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων.

7.2 ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οι γενικές αρχές νομιμότητας της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων (άρθρο 5 GDPR) τυγχάνουν εφαρμογής τόσο σε «συνήθεις» περιπτώσεις επεξεργασίας όσο και σε περιπτώσεις επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων. Συγκεκριμένα, σε οιαδήποτε νομιμοποιητική βάση εξ αυτών που προβλέπονται στο άρθρο 9 του GDPR και αν βασίζεται η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων, μεταξύ των οποίων και η ρητή συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων, οι γενικές αρχές νομιμότητας της επεξεργασίας που τίθενται στο άρθρο 5 GDPR θα πρέπει να πληρούνται προκειμένου να διασφαλίζεται το σύννομο της επεξεργασίας. Το ίδιο ισχύει και σε “συνήθεις” περιπτώσεις επεξεργασίας μη αφορούσες ειδικές κατηγορίες δεδομένων για τις οποίες τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 6 GDPR.

Πιο αναλυτικά, δυνάμει του άρθρου 5 GDPR, η επεξεργασία των δεδομένων πρέπει να γίνεται με νόμιμο, θεμιτό, διαφανή τρόπο (**νομιμότητα, αντικειμενικότητα και διαφάνεια**). Αυτονόητο είναι ότι πρόβλεψη του διαφανούς τρόπου επεξεργασίας νοείται ως προς το υποκείμενο και όχι ως προς τρίτα άτομα σε σχέση με τα υπό επεξεργασία δεδομένα. Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να συλλέγονται για καθορισμένους, ρητούς και νόμιμους σκοπούς και να μην υποβάλλονται σε περαιτέρω επεξεργασία κατά τρόπο ασύμβατο προς τους σκοπούς αυτούς (**περιορισμός του σκοπού**), να είναι κατάλληλα, συναφή και να περιορίζονται στο αναγκαίο για τους σκοπούς για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία (**ελαχιστοποίηση των δεδομένων**), να είναι ακριβή και, όταν είναι αναγκαίο, να επικαιροποιούνται (**ακρίβεια**), να διατηρούνται υπό μορφή που επιτρέπει την ταυτοποίηση των υποκειμένων των δεδομένων μόνο για το διάστημα που απαιτείται για τους σκοπούς της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (**περιορισμός της περιόδου αποθήκευσης**) και να υποβάλλονται σε επεξεργασία κατά τρόπο που εγγυάται την ενδεδειγμένη ασφάλεια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, μεταξύ άλλων την προστασία τους από μη εξουσιοδοτημένη ή παράνομη επεξεργασία και τυχαία απώλεια, καταστροφή ή φθορά, με τη χρησιμοποίηση κατάλληλων τεχνικών ή οργανωτικών μέτρων (**ακεραιότητα και εμπιστευτικότητα**). Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο, ο υπεύθυνος της επεξεργασίας είναι υπεύθυνος και για τη συμμόρφωση με τις ανωτέρω γενικές αρχές (**λογοδοσία**). Σε αντίθεση με το προϊσχύον δίκαιο (Οδηγία 95/46/EΚ και Ν. 2472/1997) υπάρχει πλέον αυτοτελής ευθύνη έναντι της ΑΠΔΠΧ και του εκτελούντος την επεξεργασία. Ουσιαστικά, και ο εκτελών την επεξεργασία βαρύνεται από την αρχή της λογοδοσίας, δηλαδή φέρει αυτοτελή ευθύνη και πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξει ότι εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που θεσπίζει γι' αυτόν ο ΓΚΠΔ⁴³.

⁴³ Εγκύκλιος του Υπουργείου Υγείας για τη συμμόρφωση προς το πλαίσιο προστασίας δεδομένων, Συντάκτης Κειμένου: Δημήτριος Ζωγραφόπουλος, Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων Υπουργείου Υγείας, Στοιχεία Συγγραφής: 1η Έκδοση (20/07/2018)

Όπως ανωτέρω αναφέρθη, το σύννομο της επεξεργασίας, εξαρτάται αφενός από την νομική βάση στην οποία εδράζεται, η οποία στην περίπτωση των δεδομένων υγείας αναζητείται στο άρθρο 9 GDPR (Επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα), αφετέρου από την τήρηση των ως άνω αρχών που πρέπει να διέπουν σωρευτικά σε κάθε περίπτωση την επεξεργασία.

Βέβαια, η νομιμότητα της επεξεργασίας είναι εν πολλοίς συνάρτηση του επιδιωκόμενου δι' αυτής σκοπού, αλλά και ο προσδιορισμός και η τήρηση των άλλων αρχών αξιολογείται με γνώμονα το σκοπό της επεξεργασίας. Η δε αρχή του σκοπού έχει εκφάνσεις τόσο τον προσδιορισμό του σκοπού (purpose specification) όσο και τον περιορισμό του (purpose limitation)⁴⁴.

Ζήτημα γεννάται αναφορικά με τη συγκατάθεση σε επεξεργασία δεδομένων και δη δεδομένων υγείας για επιστημονική έρευνα, υπό την έννοια ότι στις περιπτώσεις αυτές δεν είναι ευχερές οι σκοποί της επιστημονικής έρευνας να είναι πλήρως προκαθορισμένοι εξ αρχής, γι' αυτό και υποστηρίχθηκε η άποψη ότι σε αυτές τις περιπτώσεις θα πρέπει να είναι έγκυρη μια γενική συγκατάθεση ή ευρεία συγκατάθεση ή συγκατάθεση πλαίσιο (blanket consent). Το θέμα αντιμετωπίζει ο ενωσιακός νομοθέτης στην με αριθμ.33 αιτιολογική σκέψη του GDPR : *«Συχνά, δεν είναι δυνατόν να προσδιορίζεται πλήρως ο σκοπός της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για σκοπούς επιστημονικής έρευνας κατά τον χρόνο συλλογής των δεδομένων. Ως εκ τούτου, τα υποκείμενα των δεδομένων θα πρέπει να μπορούν να δώσουν τη συγκατάθεσή τους για ορισμένους τομείς της επιστημονικής έρευνας, όταν ακολουθούνται τα αναγνωρισμένα πρότυπα δεοντολογίας για την επιστημονική έρευνα. Τα υποκείμενα των δεδομένων θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν τη συναίνεσή τους μόνο σε ορισμένους τομείς της έρευνας ή μόνο σε μέρη προγραμμάτων έρευνας, στον βαθμό που επιτρέπεται από τον επιδιωκόμενο σκοπό»*

⁴⁴ Μήτρου Λίλιαν, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017, σελ 59.

Η αρχή της ελαχιστοποίησης (data minimization) απαιτεί την ύπαρξη εύλογης σχέσης μεταξύ του ως άνω σκοπού της επεξεργασίας και των υπό επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ώστε αυτά να είναι κατάλληλα, συναφή και να περιορίζονται στο αναγκαίο σε συνάρτηση με το σκοπό επεξεργασίας. Η ως άνω αρχή αποδίδει ουσιαστικά την αρχή της αναλογικότητας στο πεδίο της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων και τις εκφάνσεις της καταλληλότητας, αναγκαιότητας και συνάφειας του χρησιμοποιούμενου μέσου προς επίτευξη συγκεκριμένου σκοπού.

Συνεπώς, επί παραδείγματι, νοσηλευτικό ίδρυμα δεν δύναται να αναρτά σε οθόνη, στον χώρο αναμονής, ορατά από όλους, τα ονοματεπώνυμα των εξεταζόμενων, την ώρα του ραντεβού τους και το ιατρείο, το οποίο επισκέπτονται. Πρόκειται για παράνομη επεξεργασία, που παραβιάζει κατάφωρα τις ανωτέρω θεμελιώδεις αρχές της ελαχιστοποίησης των δεδομένων και της ακεραιότητας και εμπιστευτικότητας των δεδομένων. Αντ' αυτού προτείνεται η χρήση ανωνυμοποιημένου κωδικού, ο οποίος θα του απονέμεται κατά το χρόνο που κλείνεται το ραντεβού και θα ισχύει μόνο για τις ανάγκες του συγκεκριμένου ραντεβού⁴⁵.

7.3. Ο ΚΑΝΟΝΑΣ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΚΑΙΟ

Στο ισχύον νομικό πλαίσιο διατηρείται ο κανόνας της απαγόρευσης επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων ήτοι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αποκαλύπτουν τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις ή τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, καθώς και η επεξεργασία γενετικών δεδομένων, βιομετρικών δεδομένων με σκοπό την αδιαμφισβήτητη ταυτοποίηση προσώπου, δεδομένων που αφορούν την **υγεία**

⁴⁵ Εγκύκλιος του Υπουργείου Υγείας για τη συμμόρφωση προς το πλαίσιο προστασίας δεδομένων, Συντάκτης Κειμένου: Δημήτριος Ζωγραφόπουλος, Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων Υπουργείου Υγείας, Στοιχεία Συγγραφής: 1η Έκδοση (20/07/2018)

ή δεδομένων που αφορούν τη σεξουαλική ζωή φυσικού προσώπου ή τον γενετήσιο προσανατολισμό.

Στο άρθρο 9 παρ.2 GDPR αναφέρονται περιοριστικά οι περιπτώσεις στις οποίες κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων, ενώ δεν υφίσταται πλέον η διαδικαστική προϋπόθεση της προηγούμενης λήψης άδειας της ΑΠΔΠΧ του προϊσχύοντος νομικού πλαισίου, αν και καταλείπεται από τον ίδιο τον εν λόγω Κανονισμό στη διακριτική ευχέρεια του εθνικού νομοθέτη η υιοθέτηση συγκεκριμένων επιλογών και όσον αφορά την χορήγηση άδειας επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων (αρ.36 παρ.5 GDPR)

7.3.1 Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η ρητή **συγκατάθεση** και δη **γραφτή** όταν πρόκειται για επεξεργασία δεδομένων υγείας, κατά τις προβλέψεις του σχεδίου εφαρμοστικού νόμου του GDPR (άρθρο 9) συνιστά την πρώτη εκ των ως άνω περιοριστικά αναφερόμενων περιπτώσεων σύννομης επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων, όπως και κατά το προϊσχύον νομικό πλαίσιο. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 9 παρ.2^α GDPR προβλέπεται ότι η παράγραφος 1 του ίδιου άρθρου (απαγόρευση επεξεργασίας) δεν εφαρμόζεται όταν «το υποκείμενο των δεδομένων έχει παράσχει ρητή συγκατάθεση για την επεξεργασία αυτών των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για έναν ή περισσότερους συγκεκριμένους σκοπούς, εκτός εάν το δίκαιο της Ένωσης ή κράτους μέλους προβλέπει ότι η απαγόρευση που αναφέρεται στην παράγραφο 1 δεν μπορεί να αρθεί από το υποκείμενο των δεδομένων».

Περαιτέρω, όπως και στο προϊσχύον δίκαιο, η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων ενδέχεται να τεκμαίρεται σε περιπτώσεις σωματικής ή νομικής ανικανότητας συγκατάθεσης. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 9 παρ.2^γ GDPR προβλέπεται ότι η παράγραφος 1 του ίδιου άρθρου (απαγόρευση επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων) δεν εφαρμόζεται και όταν η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την προστασία των **ζωτικών συμφερόντων** του υποκειμένου των δεδομένων ή άλλου φυσικού προσώπου, εάν το υποκείμενο των δεδομένων είναι σωματικά ή νομικά

ανίκανο να συγκατατεθεί (**τεκμαιρόμενη συγκατάθεση**). Σε περιπτώσεις βέβαια νομικής ανικανότητας συγκατάθεσης ήτοι δικαιοπρακτικής ανικανότητας, η συγκατάθεση, πρέπει να παρασχεθεί από τον εκπρόσωπο ή το δικαστικό συμπαραστάτη του υποκειμένου, αν υπάρχουν και είναι γνωστά πρόσωπα.

Πέραν της γραπτής ή τεκμαιρόμενης κατά τα ανωτέρω συγκατάθεσης, η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων είναι κατ' εξαίρεση σύννομη και στην περίπτωση της δημοσίευσης τους από το ίδιο το υποκείμενο. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 9 παρ.2^ε GDPR προβλέπεται ότι η παράγραφος 1 του ίδιου άρθρου (απαγόρευση επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων) δεν εφαρμόζεται και όταν «η επεξεργασία αφορά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα οποία έχουν προδήλως δημοσιοποιηθεί από το υποκείμενο των δεδομένων». Όμοια ρύθμιση υφίστατο και υπό το προϊσχύον δίκαιο (αρ.7 παρ.2γ Ν.2472/97). Συνεπώς, η εκούσια δημοσιοποίηση ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, ήδη ειδικών κατηγοριών δεδομένων από το υποκείμενο καθιστά νόμιμη την επεξεργασία τους, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ότι πληρούνται και οι λοιπές προϋποθέσεις νομιμότητας της επεξεργασίας του άρθρου 5 GDPR.

7.3.2 ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΕΥ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΣΥΝΝΟΜΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Όπως και το προϊσχύον δίκαιο, το νέο θεσμικό πλαίσιο σε ορισμένες περιοριστικά προβλεπόμενες περιπτώσεις, επιτρέπει τη συλλογή και περαιτέρω επεξεργασία δεδομένων υγείας και εν γένει ειδικών κατηγοριών δεδομένων και άνευ συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων. Έτσι, πιο συγκεκριμένα, έχουν προβλεφθεί από τον ενωσιακό νομοθέτη και άλλες νομικές βάσεις επεξεργασίας και η συλλογή και επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων άνευ συγκατάθεσης του υποκειμένου καθίσταται σύννομη, κατ' εξαίρεση στις κάτωθι περιπτώσεις :

α) η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την εκτέλεση των υποχρεώσεων και την άσκηση συγκεκριμένων δικαιωμάτων του υπευθύνου επεξεργασίας ή του υποκειμένου των δεδομένων στον τομέα του

εργατικού δικαίου και του δικαίου κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής προστασίας, εφόσον επιτρέπεται από το δίκαιο της Ένωσης ή κράτους μέλους ή από συλλογική συμφωνία σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο παρέχοντας κατάλληλες εγγυήσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα και τα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων (άρθρο 9 παρ.2^β GDPR).

Η εν λόγω διάταξη συνιστά πρόσφορη νομική βάση για την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων του προσωπικού χαρακτήρα στα πλαίσια εργασιακών σχέσεων στον τομέα παροχής υπηρεσιών υγείας άνευ συγκατάθεσης των υποκειμένων-εργαζομένων. Ως κατάλληλες κατά περίπτωση νομικές βάσεις επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων των εργαζομένων στον τομέα παροχής υπηρεσιών υγείας μπορούν να λειτουργήσουν και οι κατωτέρω αναφερόμενες και δη η διάταξη του άρθρου 9 παρ. 2 στοιχ. (η΄) του ΓΚΠΔ, εφόσον πρόκειται για επεξεργασίες απαραίτητες για την πλήρωση σκοπών προληπτικής ή επαγγελματικής ιατρικής, εκτίμησης της ικανότητας προς εργασία του εργαζομένου, ιατρικής διάγνωσης, παροχής υγειονομικής ή κοινωνικής περίθαλψης ή θεραπείας ή διαχείρισης υγειονομικών και κοινωνικών συστημάτων και υπηρεσιών ή η διάταξη του άρθρου 9 παρ. 2 στοιχ. (η΄) του ΓΚΠΔ, εφόσον πρόκειται για επεξεργασίες απαραίτητες για λόγους ουσιαστικού δημόσιου συμφέροντος, βάσει του δικαίου της Ένωσης ή κράτους μέλους, το οποίο είναι ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο στόχο, σέβεται την ουσία του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων και προβλέπει κατάλληλα και συγκεκριμένα μέτρα για τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων.

Υποστηρίζεται, βάσει των ανωτέρω, η άποψη ότι η συγκατάθεση του εργαζομένου για την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων του στον τομέα παροχής υπηρεσιών υγείας – υπό τους όρους του άρθρου 9 παρ. 2 στοιχ. (α΄) του ΓΚΠΔ – απαιτείται μόνο στην περίπτωση που δεν δύναται να θεμελιωθεί η επεξεργασία των κρίσιμων ευαίσθητων δεδομένων σε οποιαδήποτε άλλη από τις νομικές βάσεις του άρθρου 9 παρ. 2 του GDPR⁴⁶.

⁴⁶ Εγκύκλιος του Υπουργείου Υγείας για τη συμμόρφωση προς το πλαίσιο προστασίας δεδομένων, Συντάκτης Κειμένου: Δημήτριος Ζωγραφόπουλος, Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων Υπουργείου Υγείας, Στοιχεία Συγγραφής: 1η Έκδοση (20/07/2018)

β) η επεξεργασία διενεργείται, με κατάλληλες εγγυήσεις, στο πλαίσιο των νόμιμων δραστηριοτήτων ιδρύματος, οργάνωσης ή άλλου μη κερδοσκοπικού φορέα με πολιτικό, φιλοσοφικό, θρησκευτικό ή συνδικαλιστικό στόχο και υπό την προϋπόθεση ότι η επεξεργασία αφορά αποκλειστικά τα μέλη ή τα πρώην μέλη του φορέα ή πρόσωπα τα οποία έχουν τακτική επικοινωνία μαζί του σε σχέση με τους σκοπούς του και ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα δεν κοινοποιούνται εκτός του συγκεκριμένου φορέα χωρίς τη συγκατάθεση των υποκειμένων των δεδομένων (άρθρο 9 παρ.2^δ GDPR)

γ) η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τη θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων ή όταν τα δικαστήρια ενεργούν υπό τη δικαιοδοτική τους ιδιότητα (άρθρο 9 παρ.2^{στ} GDPR). Η πρόβλεψη αυτή είναι αντίστοιχη με την πρόβλεψη του προϊσχύοντος δίκαιου και δη του αρ.7 παρ.2γ Ν.2472/97 δυνάμει του οποίου ήταν σύνηθες η άνευ συγκατάθεσης επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων στις περιπτώσεις που η επεξεργασία αυτή ήταν «αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου», ενώ η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, όπως και ανωτέρω ανεφέρθη, με κριτήριο την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας αποφαινόταν για την χορήγηση ή μη της απαιτούμενης άδειας. Επί τη βάση της αρχής αυτής, η Αρχή απεφάνθη, επί παραδείγματι, ότι επαρκεί για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του αιτούντος την άδεια ενώπιον δικαστηρίου η χορήγηση ιατρικού πιστοποιητικού αντί αντιγράφων ολόκληρου του φακέλου του ασθενή καθώς «η χορήγηση αντιγράφου όλου του ιατρικού φακέλου» ασθενούς «κατά το διάστημα της νοσηλείας του υπερβαίνει το σκοπό της επεξεργασίας και δεν συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας της επεξεργασίας των δεδομένων. Και τούτο, διότι η αντίκρουση των προβαλλόμενων ισχυρισμών δύναται να επιτευχθεί με ηπιότερα μέσα και ειδικότερα με τη χορήγηση ιατρικού πιστοποιητικού, στο οποίο θα αναγράφονται ο τρόπος μεταφοράς στο νοσοκομείο, η αιτία και το διάστημα νοσηλείας, η θεραπευτική αγωγή, ο τρόπος αντιμετώπισης του προβλήματος που εμφάνιζε ως τραυματισθείς και

η εν γένει πορεία της υγείας του και τέλος η κατάσταση του όταν εξήλθε από το Νοσοκομείο»⁴⁷.

δ) η επεξεργασία είναι απαραίτητη για λόγους ουσιαστικού δημόσιου συμφέροντος, βάσει του δικαίου της Ένωσης ή κράτους μέλους, το οποίο είναι ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο στόχο, σέβεται την ουσία του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων και προβλέπει κατάλληλα και συγκεκριμένα μέτρα για τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων (άρθρο 9 παρ.2^ς GDPR)

ε) η επεξεργασία είναι απαραίτητη για σκοπούς προληπτικής ή επαγγελματικής ιατρικής, εκτίμησης της ικανότητας προς εργασία του εργαζομένου, ιατρικής διάγνωσης, παροχής υγειονομικής ή κοινωνικής περίθαλψης ή θεραπείας ή διαχείρισης υγειονομικών και κοινωνικών συστημάτων και υπηρεσιών βάσει του ενωσιακού δικαίου ή του δικαίου κράτους μέλους ή δυνάμει σύμβασης με επαγγελματία του τομέα της υγείας και με την επιφύλαξη των προϋποθέσεων και των εγγυήσεων που αναφέρονται στην παράγραφο 3 (άρθρο 9 παρ.2^η GDPR), δυνάμει δε του άρθρου 9 παρ.3 GDPR «όταν τα δεδομένα αυτά υποβάλλονται σε επεξεργασία από ή υπό την ευθύνη επαγγελματία που υπόκειται στην υποχρέωση τήρησης του επαγγελματικού απορρήτου βάσει του δικαίου της Ένωσης ή κράτους μέλους ή βάσει κανόνων που θεσπίζονται από αρμόδιους εθνικούς φορείς ή από άλλο πρόσωπο το οποίο υπέχει επίσης υποχρέωση τήρησης του απορρήτου βάσει του δικαίου της Ένωσης ή κράτους μέλους ή βάσει κανόνων που θεσπίζονται από αρμόδιους εθνικούς φορείς». Η πρόβλεψη αυτή είναι αντίστοιχη με την πρόβλεψη του προϊσχύοντος δίκαιου και δη του αρ.7 παρ.2δ Ν.2472/97 σύμφωνα με το οποίο η άνευ συγκατάθεσης επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων ήταν επιτρεπτή σε περιπτώσεις που «Η επεξεργασία αφορά θέματα υγείας και εκτελείται από πρόσωπο που ασχολείται κατ' επάγγελμα με την παροχή υπηρεσιών υγείας και υπόκειται σε καθήκον εχεμύθειας ή σε συναφείς

⁴⁷ Απόφαση ΑΠΔΠΧ υπ'αριθμ.29/2017

κώδικες δεοντολογίας, υπό τον όρο ότι η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την ιατρική πρόληψη, διάγνωση, περίθαλψη ή τη διαχείριση υπηρεσιών υγείας» .

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, το ιατρικό απόρρητο είναι ευρύτερη έννοια σε σχέση με την έννοια των ευαίσθητων εν γένει προσωπικών δεδομένων. Το θεσμικό πλαίσιο προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφαρμόζεται στις περιπτώσεις επεξεργασίας αρχειοθετημένων δεδομένων. Αντίθετα, το ιατρικό απόρρητο αφορά μια γενικότερη υποχρέωση εχεμύθειας του ιατρού για οποιαδήποτε πληροφορία υποπέσει στην αντίληψή ιατρού στα πλαίσια της ιατρικής σχέσης μεταξύ αυτού και του ασθενούς. Επίσης αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, ότι δυνάμει του αρ.13,παρ.6 του Ν.3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας) η υποχρέωση εχεμύθειας του ιατρού (το ιατρικό απόρρητο) εξακολουθεί να υφίσταται και μετά το θάνατο του ασθενούς, ενώ αντίθετα στο θεσμικό πλαίσιο προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εμπίπτουν προσωπικά εν γένει δεδομένα που αφορούν ζώντα φυσικά πρόσωπα. Στο αρ. 27 δε του Προοιμίου του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων προβλέπεται ρητά ότι "Ο παρών κανονισμός δεν εφαρμόζεται στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα θανόντων. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν κανόνες για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θανόντων".

Η ως άνω διάταξη του άρθρου 9 παρ. 2 στοιχ. (η΄) του ΓΚΠΔ μπορεί να λειτουργήσει ως νόμιμη βάση επεξεργασίας στις περιπτώσεις που για σκοπούς «προληπτικής ή επαγγελματικής ιατρικής ή ιατρικής διάγνωσης» νοσηλευτικό ίδρυμα, υπό την ιδιότητα του υπεύθυνου επεξεργασίας, προτίθεται να προβεί σε διαβίβαση ιατρικών εξετάσεων νοσηλευομένου του σε άλλο νοσηλευτικό ίδρυμα, προκειμένου να γίνει αξιολόγησή τους από θεράποντες ιατρούς του νοσηλευτικού ιδρύματος –αποδέκτη των ιατρικών δεδομένων.

στ) η επεξεργασία είναι απαραίτητη για λόγους δημόσιου συμφέροντος στον τομέα της δημόσιας υγείας, όπως η προστασία έναντι σοβαρών διασυννοριακών απειλών κατά της υγείας ή η διασφάλιση υψηλών προτύπων ποιότητας και ασφάλειας της υγειονομικής περίθαλψης και

των φαρμάκων ή των ιατροτεχνολογικών προϊόντων, βάσει του δικαίου της Ένωσης ή του δικαίου κράτους μέλους, το οποίο προβλέπει κατάλληλα και συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών του υποκειμένου των δεδομένων, ειδικότερα δε του επαγγελματικού απορρήτου (άρθρο 9 παρ.2^ο GDPR).

ζ) η επεξεργασία είναι απαραίτητη για σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον, για σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή για στατιστικούς σκοπούς σύμφωνα με το άρθρο 89 παράγραφος 1 βάσει του δικαίου της Ένωσης ή κράτους μέλους, οι οποίοι είναι ανάλογοι προς τον επιδιωκόμενο στόχο, σέβονται την ουσία του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων και προβλέπουν κατάλληλα και συγκεκριμένα μέτρα για τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων (άρθρο 9 παρ.2' GDPR).

Το άρθρο 89 παράγραφος 1 ορίζει ότι στις ως άνω περιπτώσεις θα πρέπει να διασφαλίζεται «ότι έχουν θεσπιστεί τα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα, ιδίως για να διασφαλίζουν την τήρηση της αρχής της ελαχιστοποίησης των δεδομένων. Τα εν λόγω μέτρα μπορούν να περιλαμβάνουν τη χρήση ψευδωνύμων, εφόσον οι εν λόγω σκοποί μπορούν να εκπληρωθούν κατ' αυτόν τον τρόπο. Εφόσον οι εν λόγω σκοποί μπορούν να εκπληρωθούν από περαιτέρω επεξεργασία η οποία δεν επιτρέπει ή δεν επιτρέπει πλέον την ταυτοποίηση των υποκειμένων των δεδομένων, οι εν λόγω σκοποί εκπληρώνονται κατ' αυτόν τον τρόπο». Στην περίπτωση που λόγω ανωνυμοποίησης δεν μπορεί να εξατομικευτεί το υποκείμενο του δεδομένου υγείας, δεν μπορεί να γίνει λόγος για προσωπικό δεδομένο, διότι με βάση τον αρχικό ορισμό δεν είναι προσωπικό δεδομένο μια πληροφορία για πρόσωπο άγνωστης ταυτότητας ή μη δυνάμενης να εξακριβωθεί.

Ποιος είναι, όμως, ο χρόνος κατά τον οποίο απαιτείται να λάβει χώρα η ανωνυμοποίηση των δεδομένων; Όπως ανωτέρω αναφέρθη, επειδή εν πολλοίς η διαξεγωγή επιστημονικής έρευνας δυσχεραίνει όταν δεν είναι επιτρεπτή η συνεχής πρόσβαση σε ονομαστικά αρχεία η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, ενώ παλαιότερα απαιτούσε τα έγγραφα

με τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα να τίθενται ανωνυμοποιημένα στη διάθεση του ερευνητή, μετέπειτα δεν έθετε πλέον στις άδειές της τον όρο αυτό. Έτσι, και η ανωνυμοποίηση επιβάλλεται ουσιαστικά πριν από την καθ' οιονδήποτε τρόπο δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας.⁴⁸

Με βάση τα ανωτέρω, έχουν προβλεφθεί από τον ενωσιακό νομοθέτη οι νομικές βάσεις επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων και προκύπτει συνακόλουθα το ερώτημα ποιά εξ αυτών είναι η κατάλληλη, ειδικά στην περίπτωση της παροχής υπηρεσιών υγείας. Η από 20/07/2018 Εγκύκλιος του Υπουργείου Υγείας για τη συμμόρφωση προς το πλαίσιο προστασίας δεδομένων υπό τις προβλέψεις του GDPR αναφέρεται και στο θέμα της **επιλογής κατάλληλης νομικής βάσης** επεξεργασίας στην περίπτωση της παροχής υπηρεσιών υγείας, τασσόμενη υπέρ της άποψης ότι η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων καταρχήν δεν απαιτείται στον τομέα παροχής υπηρεσιών υγείας, δεδομένου ότι το άρθρο 9 παρ. 2 του ΓΚΠΔ προσφέρει πλήθος καταλληλότερων της συγκατάθεσης νομιμοποιητικών λόγων επεξεργασίας στις περιπτώσεις παροχής υπηρεσιών υγείας.

Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της παροχής υπηρεσιών υγείας ως ενδεδειγμένη νομική βάση της επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και δη δεδομένων υγείας δεν χρησιμοποιείται η συγκατάθεση (άρθρο 9 παρ. 2 στοιχ. α του ΓΚΠΔ), αλλά η *παροχή ιατρικών υπηρεσιών* κατά το άρθρο 9 παρ. 2 στοιχ. (η') του ΓΚΠΔ και μάλιστα «είτε η εν λόγω παροχή ιατρικών υπηρεσιών στηρίζεται ειδικότερα σε νομικές ρυθμίσεις για την παροχή υπηρεσιών υγείας από φορείς του Δημοσίου τομέα είτε σε σύμβαση παροχής ιατρικών υπηρεσιών από φορέα του ιδιωτικού τομέα»⁴⁹. Συνεπώς, δεν αναζητείται συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων υγείας, ούτε είναι επιτρεπτή η άρνηση παροχής των εν λόγω υπηρεσιών εν όψει άρνησης παροχής συγκατάθεσης.

⁴⁸ Σπ.Βλαχόπουλος σε: Λεωνίδας Κοτσαλής, Κωνσταντίνος Μενουδάκος, Γενικός κανονισμός για την προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) : νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.53.

⁴⁹ Εγκύκλιος του Υπουργείου Υγείας για τη συμμόρφωση προς το πλαίσιο προστασίας δεδομένων, Συντάκτης Κειμένου: Δημήτριος Ζωγραφόπουλος, Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων Υπουργείου Υγείας, Στοιχεία Συγγραφής: 1η Έκδοση (20/07/2018)

Ως εξίσου νομικά πρόσφοροι νομιμοποιητικοί λόγοι επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και δη δεδομένων υγείας, άνευ συγκατάθεσης του υποκειμένου, μπορούν να λειτουργήσουν, κατά περίπτωση και αναλόγως του σκοπού επεξεργασίας και: α) η εκπλήρωση δημόσιου συμφέροντος στον τομέα της δημόσιας υγείας κατά το άρθρο 9 παρ. 2 στοιχ. (θ΄) του ΓΚΠΔ ή β) η ανάγκη εκτέλεσης των υποχρεώσεων και άσκησης συγκεκριμένων δικαιωμάτων του υπευθύνου επεξεργασίας ή του υποκειμένου των δεδομένων στον τομέα του εργατικού δικαίου και του δικαίου κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής προστασίας κατά το άρθρο 9 παρ. 2 στοιχ. (β΄) του ΓΚΠΔ ή η θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων ή όταν τα δικαστήρια ενεργούν υπό τη δικαιοδοτική τους ιδιότητα κατά το άρθρο 9 παρ. 2 στοιχ. (στ΄) του ΓΚΠΔ ή η ανάγκη εκπλήρωσης σκοπών αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον, σκοπών επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή στατιστικών σκοπών σύμφωνα με το άρθρο 89 παρ.1 του ΓΚΠΔ βάσει του δικαίου της Ένωσης ή κράτους μέλους, οι οποίοι είναι ανάλογοι προς τον επιδιωκόμενο στόχο, σέβονται την ουσία του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων και προβλέπουν κατάλληλα και συγκεκριμένα μέτρα για τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων.

Η συγκατάθεση, επομένως, του υποκειμένου είναι απαραίτητη νομική βάση για τη σύννομη επεξεργασία δεδομένων του προσωπικού χαρακτήρα στον τομέα της υγείας **μόνο** όταν αυτή απαιτείται ρητά από διάταξη νόμου, πχ. για τη συμμετοχή σε δραστηριότητες επιστημονικής έρευνας στο πλαίσιο κλινικών δοκιμών⁵⁰.

Δεν πρέπει, ωστόσο, να συγχέεται η έγγραφη συγκατάθεση με την έγγραφη ενημέρωση. Συγκεκριμένα, η κατά τα άρθρα 12-14 του GDPR υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου, ακόμη και έγγραφη, είναι νομικά διάφορη από την παροχή συγκατάθεσης ως νόμιμης βάσης επεξεργασίας. Η υπογραφή του σχετικού εγγράφου ενημέρωσης από το υποκείμενο έχει απλώς την έννοια ότι αυτό έχει λάβει γνώση για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού

⁵⁰ Εγκύκλιος του Υπουργείου Υγείας για τη συμμόρφωση προς το πλαίσιο προστασίας δεδομένων, Συντάκτης Κειμένου: Δημήτριος Ζωγραφόπουλος, Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων Υπουργείου Υγείας, Στοιχεία Συγγραφής: 1η Έκδοση (20/07/2018)

χαρακτήρα που το αφορούν και όχι ότι συγκατατίθεται στην εν λόγω επεξεργασία, η οποία δε συνιστά, κατά τα ανωτέρω, πρόσφορη νομική βάση επεξεργασίας στις περιπτώσεις επεξεργασίας στα πλαίσια παροχής υπηρεσιών υγείας.

8.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανάγκη προστασίας της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης και της ιδιωτικότητας του ατόμου έχει θεμελιωθεί θεωρητικά, ενώ παράλληλα ο εθνικός και ενωσιακός νομοθέτης έχει υιοθετήσει πλέγμα προστατευτικών διατάξεων προκειμένου να διασφαλίζεται η δικαιική προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Τόσο υπό το προϊσχύον υπό τον Ν.2472/1997, όσο και υπό το ισχύον υπό τον GDPR δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα ή προσωπικά δεδομένα ειδικών κατηγοριών απολαύουν αυξημένης προστασίας σε σχέση με τα απλά προσωπικά δεδομένα, με την έννοια ότι η επεξεργασία τους επιτρέπεται μόνο κατ' εξαίρεση. Συγκεκριμένα, ο κανόνας της απαγόρευσης επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων ειδικών κατηγοριών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται και τα δεδομένα υγείας, κάμπτεται σε περιοριστικά αναφερόμενες περιπτώσεις που συνιστούν ουσιαστικά νομιμοποιητικούς λόγους της επεξεργασίας αυτών των κατηγοριών δεδομένων. Το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο θέτει, βέβαια και συγκεκριμένες γενικές αρχές, η τήρηση των οποίων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη νομιμότητα κάθε επεξεργασίας.

Η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων συνιστά έναν εκ των προβλεπόμενων νομιμοποιητικών βάσεων επεξεργασίας δεδομένων υγείας και εν γένει ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων. Ως νόμιμη βάση επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων η συγκατάθεση υφίστατο και στο προϊσχύον δίκαιο, πλην όμως μέσω του ισχύοντος υπό τον GDPR θεσμικού πλαισίου η νομική έννοια της συγκατάθεσης εξελίχθηκε. Μέλημα του ενωσιακού νομοθέτη ήταν να διασαφηνιστούν περαιτέρω οι προϋποθέσεις εγκυρότητάς της ώστε να διασφαλιστεί η γνήσια βούληση του συγκατατιθεμένου υποκειμένου και να αποκλειστεί η χρησιμοποίηση της συγκατάθεσης ως νόμιμης βάσης επεξεργασίας στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει για το υποκείμενο εν τοις πράγμασι δυνατότητα γνήσια ελεύθερης επιλογής. Υπό αυτή την άποψη μπορεί να θεωρηθούν επιτυχείς οι σχετικές ενωσιακές ρυθμίσεις, τόσο ως προς το επιλεγέν νομικό μέσο υλοποίησης τους (Κανονισμός), το οποίο διασφαλίζει ισοδύναμο ρυθμιστικό αποτέλεσμα

⁵¹σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και ως προς το ουσιαστικό τους περιεχόμενο.

⁵¹ Αν και ο συγκεκριμένος Κανονισμός φέρει χαρακτηριστικά Οδηγίας και η αναγνώριση διακριτικής ευχέρειας στον εθνικό νομοθέτη ενδέχεται να πλήττει τον στόχο του Κανονισμού για καθιέρωση κοινού ευρωπαϊκού πλαισίου προστασίας, Βλ. ενδεικτικά και Ευαγγελία Ν.Βασιλοπούλου σε: Λεωνίδας Κοτσαλής, Κωνσταντίνος Μενουδάκος, Γενικός κανονισμός για την προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) : νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.106.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Απόστολος Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ.Σάκκουλα, 2002
2. Νικόλαος Κ.Ανδρουλάκης, Ποινικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος, Θεωρία για το έγκλημα, Εκδόσεις Π.Ν.Σάκκουλας, Αθήνα 2000,
3. Π.Δ.Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, 4^η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2012
4. Αθ.Γ.Ράικος, Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2^{ος} τόμος, 3^η έκδοση, Εκδόσεις Αντ.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2008
5. Σπ.Βλαχόπουλος, Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων, τα όρια μεταξύ αποκάλυψης και απόκρυψης στην εκτελεστική εξουσία, Εκδόσεις Αντ.Σάκκουλα 2007
6. Π.Αρμαμέντος/Β.Σωτηρόπουλος, Προσωπικά Δεδομένα, ερμηνεία κατ' άρθρο ν.2472/1997, Εκδόσεις Σάκκουλα 2008
7. Ιωάννης Ιγγλεζάκης, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2004
8. Λεωνίδας Κοτσαλής, Κωνσταντίνος Μενουδάκος, Γενικός κανονισμός για την προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) : νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2018
9. Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζη, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων 679/2016/ΕΕ, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017
- 10.Λίλιαν Μήτρου, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, νέο δίκαιο, νέες υποχρεώσεις, νέα δικαιώματα, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017
- 11.Λίλιαν Μήτρου, Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, Εκδόσεις Αντ.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1999
- 12.Ζωή Καρδασιάδου, Ιατρικό Απόρρητο, πληροφορίες που αφορούν προσωπικά δεδομένα, ηλεκτρονικός φάκελος και αρχεία νοσοκομείων, πρακτικά ημερίδας 29-6-2006-Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2006
- 13.Εμμανουήλ Ι.Λασκαρίδης, Ερμηνεία Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012

14. Βιργινία Τζώρτζη, Προστασία Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα στον Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2018

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

15. -Ομάδα Εργασίας άρθρου 29 (Ομάδα εργασίας που συνεστήθη βάσει του άρθρου 29 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ), GUIDELINES ON CONSENT UNDER REGULATION 2016/679 δημοσιευμένες σε www.ec.europa.eu
16. -Γνωμοδοτήσεις ΑΠΔΠΧ δημοσιευμένες σε www.dpa.gr

ΑΡΘΡΟ

17. Βασίλης Σωτηρόπουλος, Στάθμιση και Αναλογικότητα, άρθρο E lawyer, 14/8/2013

ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΑΤΑ

Σύνταγμα της Ελλάδος

Αστικός Κώδικας

Ποινικός Κώδικας

Συνθήκη της Λισαβόνας

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σύμβαση για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων (Σύμβαση 108)

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)

Οδηγία 95/46/ΕΚ

N.2472/1997

Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων 2016/679

N.3418/2005

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

18. Εγκύκλιος του Υπουργείου Υγείας για τη συμμόρφωση προς το πλαίσιο προστασίας δεδομένων, Συντάκτης Κειμένου: Δημήτριος Ζωγραφόπουλος, Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων Υπουργείου Υγείας, Στοιχεία Συγγραφής: 1η Έκδοση (20/07/2018)